

**“Kvalitetom do uspjeha” - Analiza kapaciteta udruga
osoba s invaliditetom i udruga koje djeluju u korist osoba s
invaliditetom za korištenje EU fondova**

IZVJEŠTAJ

DIM – Udruga za građansko obrazovanje i društveni razvoj

Institut za društvena istraživanja

Izradile:

Dunja Potočnik

Anja Gvozdanović

Zagreb

Prosinac, 2012.

Objavljivanje ove publikacije omogućeno je financijskom podrškom Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora i nužno ne izražava stajalište Nacionalne zaklade.

SADRŽAJ

1) UVOD: Opis projekta, ciljeva i partnera na projektu	4
2) Pregled okvira djelovanja udruga za osobe s invaliditetom	6
3) Metodologija istraživanja.....	10
4) Podaci o udrugama i njihovi infrastrukturni kapaciteti	11
5) Ljudski kapaciteti udruga OSI.....	16
6) Organizacijski kapaciteti.....	17
7) Aktivnosti udruga	18
8) Informiranost o Strukturnim i Kohezijskim fondovima.....	21
9) Interesi, planovi i potrebe u povlačenju sredstava iz EU fondova	24
10) Dosadašnje iskustvo u prijavljivanju projekata na EU fondove	27
11) ZAKLJUČAK	34
<i>Preporuke za institucije vlasti, javne agencije i provedbena tijela:</i>	37
<i>Preporuke za OSI koje slijede iz istraživanja:</i>	37
PRIMJERI DOBRE PRAKSE	38
LITERATURA	46
UPITNIK.....	48

1) UVOD: Opis projekta, ciljeva i partnera na projektu

U Hrvatskoj prema Registru udruga u vrijeme donošenja *Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007.-2015.* djeluje oko 315 udruga. T. Benjak (2012: 5) pak u *Izješću o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj*, navodi da „u Hrvatskoj, prema stanju na dan 12.01.2012., živi 518 081 osoba s invaliditetom od čega su 311 995 muški (60,2%) i 206 086 žene (39,8%), te na taj način osobe s invaliditetom čine oko 12,1% ukupnog stanovništva RH. [...] Najveći broj osoba s invaliditetom, njih 284 505 (54,9%), je u radno aktivnoj dobi, 19-64 godina, dok je u dobnoj skupini 65+ 195 380 (37,7%) osoba... invaliditet (je) prisutan i u dječjoj dobi, 0-19 godina, i to u udjelu od 7,4%.“

Udruge osoba s invaliditetom i udruge koje djeluju u korist osoba s invaliditetom uz svoje redovne zadaće, poput promicanja prava OSI i osvještavanja cjelokupnog društva o njihovim potrebama, u sve većem broju pružaju i izvaninstitucionalne socijalne usluge. Za kvalitetno pružanje izvaninstitucionalnih socijalnih usluga, udrugama OSI potrebni su značajniji financijski resursi od onih za dosadašnje redovne djelatnosti. Najveći je dio sredstava za redovne djelatnosti do sada bio dodjeljivan iz državnog proračuna i sredstava igara na sreću.

Do 2007. Hrvatskoj su na raspolaganju bili sljedeći fondovi i programi:

- CARDS - Pomoć Zajednice za obnovu, razvoj i stabilizaciju (2000.-2004.)
- PHARE
- ISPA
- SAPARD
- Šesti okvirni program za istraživanje
- Intelligent Energy – Europe (EIE)
- IDABC
- Carine 2007
- Jednakost spolova
- Fiscalis 2007
- Višegodišnji program za malo i srednje poduzetništvo
- Marco Polo
- Youth
- Life

Od 2007. godine, Hrvatskoj je otvoren i Instrument za pretpristupnu pomoć - IPA (Instrument for Pre-accession, IPA). Tijekom razdoblja od 2007. do 2012. godine, Hrvatskoj je iz programa IPA namijenjeno 910.2 milijuna eura. Za 2013. godinu predviđeno je 94,8 milijuna eura. Osim IPA-e, kao glavnog programa, Hrvatskoj su na raspolaganju i sljedeći programi:

- Sedmi okvirni program za istraživanje i tehnološki razvoj (2007. - 2013.) - FP7
- Financijski instrument za civilnu zaštitu i Mehanizam Zajednice za civilnu zaštitu
- Okvirni program za konkurentnost i inovacije (CIP)
- Program Kultura 2007. - 2013.
- Europa za građane
- MEDIA 2007.
- Progress
- Tempus
- Erasmus Mundus
- Program za cjeloživotno učenje - LLP
- Program 'Mladi na djelu'
- Aktivnosti Zajednice u području zdravstva 2008.-2013.
- Marco Polo II
- Fiscalis 2013.
- Carine 2013.

U novonastaloj je situaciji «DIM - Udruga za građansko obrazovanje i društveni razvoj» prepoznala potrebu pružanja usluga i pomoći udrugama OSI na području jačanja kapaciteta za povlačenje sredstava pretpristupnih, odnosno strukturnih fondova, zbog čega od 2009. godine provodi edukaciju članova udruga OSI i udruga koje djeluju u korist OSI na području prijavljivanja i vođenja projekata financiranih od strane EU fondova. Najnoviji projekt udruge DIM, koji smjera na stjecanje šire slike i pružanje ciljane edukacije udrugama OSI jest istraživanje *Kvalitetom do uspjeha* koji je proveden u suradnji s «Institutom za društvena istraživanja iz Zagreba» i financiran od strane «Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva».

Opći je cilj projekta razvoj kapaciteta i samoodrživost udruga OSI neposredno prije i nakon formalnog priključenja Hrvatske Europskoj uniji, odnosno razvoj kapaciteta za upravljanje Strukturnim i Kohezijskim fondom, posebice Europskim socijalnim fondom (ESF) nakon pristupanja Europskoj Uniji. Specifični su ciljevi projekta određeni na sljedeći način:

- utvrditi ljudske, infrastrukturne i organizacijske kapacitete udruga osoba s invaliditetom i udruga koje djeluju u korist osoba s invaliditetom za korištenje EU fondova;
- identificirati područja udruga OSI i udruga koje djeluju u korist OSI u kojima su nužne promjene sa ciljem jačanja kapaciteta;

- utvrditi komparativne prednosti, odnosno ključne dimenzije uspješnosti udruga OSI i udruga koje djeluju u korist OSI koje već koriste EU fondove;
- temeljem rezultata kvantitativnog i kvalitativnog istraživanja (primjera dobre prakse) izraditi preporuke za povećanje kapaciteta udruga OSI i udruga koje djeluju u korist OSI;
- predložiti potrebne promjene u djelovanju državnih agencija i tijela izvršne vlasti koja u svom djelokrugu imaju osobe s invaliditetom;
- s ciljem povećanja samoodrživosti, udrugama OSI predložiti promjene u redovnom djelovanju i prijavljivanju projekata na europske fondove.

2) Pregled okvira djelovanja udruga za osobe s invaliditetom

Suvremeni okviri djelovanja udruga za osobe s invaliditetom osim legislativnog okvira zahtijevaju dionike koji su spremni na promjene i otklon od još uvijek prisutnog bazičnog medicinskog pristupa, ili nešto izgrađenijeg socijalnog pristupa, ka onom temeljenom na ljudskim pravima. Potonji osobama s invaliditetom pruža sva prava kao i drugim građanima, te nastoji podići razinu njihove uključenosti u društvo kao i kvalitetu života. Dokumenti koje je Hrvatska do sada usvojila (*UN Konvencija o pravima osoba s invaliditetom*, 2007; *Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju*, 2007; *Standardi kvalitete za socijalne usluge*, 2010; *Strategija razvoja sustava socijalne skrbi 2011.-2016.*, 2010; *Nacionalni plan deinstitucionalizacije i transformacije ustanova socijalne skrbi 2011. do 2016.*, 2011), uz *Akcijski plan Vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom: poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi 2006.-2015.*, pružaju temelje za izjednačavanje mogućnosti OSI u odnosu na druge građane. Upravo je *Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju* jedan od ključnih dokumenata za začetak projekta „Kvalitetom do uspjeha“ jer smjera na decentralizaciju i deinstitucionalizaciju socijalnih usluga za OSI, čime bi im u lokalnim zajednicama bili pruženi uvjeti za potpunu integraciju i rehabilitaciju.

Udruga DIM vrlo je rano prepoznala potrebne promjene, te je još 2009. započela s edukacijom udruga OSI i onih koje djeluju u njihovu korist za prijavljivanje i provođenje

projekata iz EU fondova. Tako DIM već treću godinu provodi program „Edukacijom do kvalitete“ kojim jača organizacijske kapacitete ovih udruga, a kako bi povećale kvalitetu pružanja socijalnih usluga. U program je do sada uključeno 48 udruga osoba s invaliditetom, na temelju čijeg je rezultata zaključeno da značajan dio udruga OSI nije spreman za Europski socijalni fond kao jedan od strukturnih instrumenata za ostvarenje ciljeva Kohezijske politike Zajednice, koji će biti dostupan nakon ulaska RH u EU.

Fondovi koji se otvaraju hrvatskim korisnicima po pristupanju Hrvatske EU – Strukturni i Kohezijski fond – generički su termini za fondove koji sudjeluju u ostvarivanju ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije, te su glavni instrumenti regionalne politike EU koja ima za cilj smanjiti razlike u razvoju regija i zemalja članica. Udrugama OSI će biti interesantan Europski fond za regionalni razvoj, koji je uglavnom usmjeren na infrastrukturne i proizvodne investicije u cilju otvaranja radnih mjesta kao i na razvoj malog i srednjeg poduzetništva. Usto, posebice zanimljiv je i Europski socijalni fond (ESF), čiji su ciljevi smanjenje razlika u životnom standardu i povećanje blagostanja u državama članicama Europske unije čime se promiče gospodarska i socijalna kohezija.

Vrijednost ESF-a nije tek u izdašnim financijskim resursima, već i u vrijednostima koje promiče – solidarnost, ljudsko dostojanstvo i jednake mogućnosti za sve građane. Stoga su pitanja u upitniku posebice bila usmjerena prema ESF-u, koji prema najnovijim podacima¹ zauzima 8% ukupnog budžeta EU, od čega 34% odlazi na unaprjeđenje ljudskog kapitala, 30% na poboljšanje zapošljivosti, 18% na povećanje stupnja prilagodbe radnika i poslodavaca promjenjivim uvjetima na tržištu rada, 14% na unaprjeđenje socijalnog uključivanja, 3% na jačanje nacionalnih kapaciteta na regionalnoj i lokalnoj razini i 1% na reforme u području zapošljavanja i socijalnog uključivanja. Od 2007. u području udruga s invaliditetom ukupno je proveden 1,791 projekt pod ESF-om, uz prosječan broj korisnika u državama članicama od 0,3 milijuna godišnje, a od sljedeće će se godine ovoj brojci pridružiti i hrvatski korisnici.

Preduvjeti za korištenje sredstava ESF-a vezani su uz jasnu nacionalnu strategiju i detaljno razrađene prioritete djelovanja. Države određuju prioritete sukladno stupnju svog ekonomskog razvoja i problemima s kojima se susreću na ekonomskoj, društvenoj,

¹ <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp>

infrastrukturnoj i administrativnoj razini, a ovdje ćemo abecednim redom navesti primjere pet država i njihovih prioriteta unutar Europskog socijalnog fonda.

Češka je svoje prioritete odredila vrlo široko, dijeleći ih na tek tri:

1. Obrazovanje i kompetitivnost
2. Ljudski resursi i zapošljivost
3. Prag – prilagodljivost.

Finska je svoje prioritete odredila nešto šire, pri čemu je veći dio usmjeren na tržište rada:

1. Razvoj radnih organizacija, zaposlene radne snage i kompanija, te razvoj poduzetništva
2. Unaprjeđenje pristupa zaposlenju i održive uključenosti na tržištu rada, uz sprječavanje socijalnog isključivanja
3. Razvoj znanja i vještina (*know-how*), inovacija i servisa koji unaprjeđuju funkcioniranje tržišta rada
4. Transnacionalne i međuregionalne aktivnosti ESF-a.

Njemačka je unutar ESF-a također odredila četiri prioriteta, vrlo sličnih onima Finske:

1. Prilagodljivost radnika i poduzeća
2. Pобољшanje ljudskog kapitala
3. Pristup zaposlenju
4. Transnacionalnost.

Rumunjska je, kao država koja se još uvijek suočava s mnogim problemima naslijeđenima iz predtranzicijskog razdoblja, odredila dva područja i ukupno deset prioriteta:

Područje razvoja ljudskih resursa, s prioritetima:

1. Obrazovanje i obuka
2. Cjeloživotno učenje
3. Povećanje prilagodljivosti radnika i poduzeća
4. Modernizacija javnih servisa za zapošljavanje
5. Promoviranje socijalnog uključivanja
6. Tehnička pomoć.

Područje razvoja administrativnih kapaciteta

1. Poboljšanje javnih politika i upravljanja
2. Poboljšanje javnih servisa temeljem decentralizacije
3. Tehnička pomoć.

Naš najbliži susjed – Slovenija u ESF-u djeluje putem pet prioriteta:

1. Promoviranje poduzetništva i prilagodljivost
2. Promoviranje zapošljivosti tražitelja zaposlenja i neaktivnih osoba
3. Razvoj ljudskih resursa i cjeloživotno učenje
4. Jednake mogućnosti i osnaživanje društvenog uključivanja
5. Institucionalni i administrativni kapaciteti.

Okvir djelovanja Hrvatske u ESF-u podrazumijeva zadržavanje i nadogradnju (proširenje aktivnosti i potencijalnih korisnika) IPA prioriteta iz prethodnog razdoblja:

- 1: Poticanje pristupa održivom zapošljavanju i prilagodljivosti radne snage
 - *Prošireno kroz mjeru Obrazovanje za obrt i poduzetništvo*
- 2: Jačanje socijalnog uključivanja skupina s posebnim potrebama i skupina u nepovoljnom položaju
- 3: Jačanje ljudskog kapitala u obrazovanju te istraživanju i razvoju
 - *Prošireno kroz mjeru jačanja ljudskih potencijala kroz istraživanje i razvoj*
- 4: Tehnička pomoć
- 5: Jačanje uloge civilnog društva u svrhu boljeg upravljanja

3) Metodologija istraživanja

Istraživanju se pristupilo temeljem polustrukturiranog upitnika koji je obuhvatio preduvjete udruga OSI za prijavljivanje i upravljanje projektima financiranim od EU fondova (infrastrukturne, financijske i ljudske kapacitete), informiranost o EU fondovima i načinima provođenja prijave na njih, želju za sudjelovanjem u dodatnoj edukaciji na tu temu, te općenito dosadašnje iskustvo u prijavljivanju i upravljanju projektima financiranim ovim putem. Istraživanje posjeduje i kvalitativnu komponentu – analizu četiri primjera dobre prakse u prijavljivanju i vođenju projekata financiranih putem EU fondova. Primjeri dobre prakse praćeni su preporukama za unaprjeđenje rada i kapaciteta udruga OSI za prijavu i upravljanje projektima iz EU fondova.

Poziv na sudjelovanje u istraživanju poslan je na 300-tinjak adresa udruga, pri čemu je planirani uzorak istraživanja iznosio 60 (od ukupno oko 315 udruga OSI prema Registru udruga u vrijeme donošenja Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007.-2015.). Uzorak udruga pripremljen je na temelju podataka iz slijedećih baza:

- Registra udruga Republike Hrvatske;
- baze članica *Zajednica saveza osoba sa invaliditetom Hrvatske*, kao i drugih mreža i saveza koji okupljaju udruge osoba s invaliditetom te udruge koje djeluju u korist osoba s invaliditetom;
- baze jedinica u državnoj instituciji odgovornih za pripremu i tehničku provedbu projekata koje financira EU.

U konačnici podaci su prikupljeni od 61 organizacije, i to 6 nacionalnih saveza, 1 saveza na županijskoj razini, 2 saveza na gradskoj razini te 52 lokalne udruge. Od 61 organizacije koje su se odazvale sudjelovanju u istraživanju, njih 12 do sada je imalo iskustva u vođenju projekata financiranih iz EU fondova.

Podaci prikupljeni kvantitativnim istraživanjem obrađeni su statističkim programom SPSS, a varijable u dijelu upitnika kojim su prikupljeni kvantitativni podaci dodatno su analizirane neparametrijskim, Spearmanovim koeficijentom korelacije (s razinom značajnosti

manjom od 0.05), uz korištenje sljedećih nezavisnih varijabli:

- godina osnutka
- sjedište udruge
- broj zaposlenih na neodređeno vrijeme
- broj zaposlenih na određeno vrijeme
- broj volontera
- godišnji proračun u 2011. godini.

4) Podaci o udrugama i njihovi infrastrukturni kapaciteti

Udruge iz našeg uzorka većinom djeluju u malim gradovima (70,5%), zatim u Zagrebu (19,7%) te u velikim gradovima koji obuhvaćaju makroregionalna središta: Split, Rijeku i Osijek (9,8%). Značajan udio udruga ima višedesetljetnu tradiciju postojanja i djelovanja. Naime, 44,3% njih osnovano je u periodu nakon Drugog svjetskog rata do 1990. godine, četvrtina (26,2%) nakon osamostaljenja Hrvatske od 1991. do 1999. i skoro trećina (29,5%) u periodu od 2000.-2007. Drugim riječima, dobar dio analiziranih udruga svoj razvojni put započeo je u socijalizmu i održao se tijekom tranzicije što ukazuje na uspješno suočavanje i rješavanje problema u ekonomski ali i socijalno rizičnim i zahtjevnim periodima. U najvećem broju upitnik je ispunjavao predsjednik/ca udruge (42,6%), zatim tajnik/ca (40,1%) i voditelj/ica projekata (9,8%), te obnašatelji/ce ostalih funkcija u udruzi (7,5%).

Temeljem analize danih odgovora o svrsi i području djelovanja udruge utvrđeno je da je većina udruga aktivna u više područja. Značajan dio udruga bavi se zaštitom ljudskih prava i onima koja iz njih proizlaze (tablica 1). To podrazumijeva promicanje prava koja pripadaju OSI, ali i osiguravanje i pomoć u njihovom ostvarivanju te informiranje članstva o istima. Prava se odnose na područja poput zdravlja, obrazovanja, zapošljavanja i socijalne zaštite. Udruge velikim dijelom djeluju i u području pružanja različitih vidova podrške obiteljima i osobama s invaliditetom u životu u zajednici, te u području zdravstvene i socijalne zaštite koji su često ključni za kvalitetan život OSI. Ispitanici su u najmanjem postotku kao područja djelatnosti naveli pomoć pri zapošljavanju, mobilnost i stanovanje OSI.

Tablica 1: Svrha i područje djelovanja udruge (%).

	%
Zaštita ljudskih prava OSI	44,1
Obitelj i život u zajednici	42,4
Zdravstvena zaštita	40,7
Socijalna zaštita	40,7
Odgoj i obrazovanje	33,9
Informiranje, komunikacija i podizanje razine svijesti	33,3
Kultura, sport i rekreacija	28,8
Sudjelovanje u političkom i javnom životu	23,7
Zapošljavanje, rad i profesionalna rehabilitacija	13,6
Mobilnost, pristupačnost i stanovanje	6,8

Za utvrđivanje profila udruga OSI, važno je znati vrstu invaliditeta članova koji su često i korisnici različitih aktivnosti udruge. U tablici 2 je prikaz tog podatka, te je vidljivo kako u najvećem broju okupljaju osobe s tjelesnim oštećenjima pri čemu dominiraju ona centralnog živčanog sustava i vida. Također, značajan udio udruga okuplja osobe s više vrsta poremećaja. Najmanje udruge u uzorku okuplja osobe s intelektualnim poteškoćama i duševnim poremećajima.

Tablica 2: Vrste invaliditeta članova udruge (%).

	%
Oštećenja centralnog živčanog sustava	55,7
Više vrsta poremećaja	55,7
Oštećenja vida	54,1
Oštećenja lokomotornog sustava	47,5
Oštećenja glasovno-govorne komunikacije	44,3
Oštećenja perifernog i mišićnog sustava	42,6
Oštećenja sluha	36,1
Oštećenja drugih organa i organskih sustava	36,1
Intelektualne poteškoće	34,4
Duševni poremećaji	14,8

Jedan od indikatora veličine udruge jest broj članova – fizičkih osoba. Prosječan broj članova po udruzi iznosi 1005 što predstavlja respektabilnu brojku. Kada se u obzir uzme distribucija, tada do 100 članova ima 23% udruga, a isto toliki postotak udruga okuplja od 101 do 150 ljudi. Između 151 do 500 članova broji četvrtina (26,2%) udruga, a petina (21,3%) ima više

od 501 člana. Uz fizičke, udruge mogu imati i pravne osobe kao članove, međutim većina ih nema (80,3%), tek 9,8% ih ima do 10 i isto toliko između 11 i 85.

Osim broja članova, za procjenu infrastrukturnih kapaciteta udruge potrebno je utvrditi broj radnih mjesta kojima raspolaže, te koji ih tip radnog odnosa obilježava. U udrugama općenito prevladava zaposlenje na određeno vrijeme (prosječno 4,21 osoba po udruzi), izuzev angažmana osobnih asistenata i nešto manje na neodređeno (3,64 osobe po udruzi). Ipak, kada uzmemo u obzir distribuciju prema vrsti radnih ugovora, pokazuje se da u udrugama najčešće jedna osoba radi na neodređeno (37,7%), petina zapošljava dvije osobe a četvrtina tri i više. Bez ijednog zaposlenog s ovim tipom ugovora funkcionira 16,4% udruga. Nešto više od četvrtine udruga (26,2%) zapošljava samo jednog zaposlenika na određeno, 27,9% udruga ima dva do četiri zaposlena a pet i više zaposlenika s ovim tipom radnog odnosa četvrtina (26,2%) udruga. Skoro petina (19,7%) udruga nema niti jednog zaposlenika s ugovorom na određeno. Utvrđeno je da ne postoji povezanost između ovih tipova zaposlenja. No, postoji relativno slaba ali značajna pozitivna povezanost ukupnog broja članova udruge i broja zaposlenih s ugovorom na neodređeno ($\rho=0,331$) što ukazuje na veće potrebe ali i mogućnosti za stalno zaposlenje u udrugama koje okupljaju veći broj članova. Također, udruge koje su osnovane od 2000. godine naovamo, odnosno one koje postoje i djeluju relativno kraći vremenski period, zapošljavaju i manje osoba na neodređeno ($\rho=-0,274$).

Osobni asistenti koji također predstavljaju jedan oblik zaposlenja karakterističan za udruge OSI financirani su od strane nadležnog Ministarstva temeljem godišnjeg natječaja, te se posredstvom udruga dodjeljuju osobama s najtežim stupnjem i vrstom invaliditeta. Iako je osobnih asistenata prosječno 3,28 po udruzi, polovica udruga (52,5%) nema nijednog. Nešto više od četvrtine (27,9%) udruga zapošljava do sedam, a petina (19,7%) angažira od 11 do 18 osobnih asistenata. Broj ovih zaposlenika relativno je snažno povezan s godinom osnutka, pa je broj zaposlenih osobnih asistenata veći ($\rho=0,464$) što je noviji datum osnivanja udruge.

Uz plaćeni rad, mnoge udruge egzistiraju i unapređuju kvalitetu svog djelovanja putem dobrovoljnog angažmana građana u zajednici, a značajnost volonterskog rada posebice dolazi do izražaja u udrugama OSI. Prosječno je po udruzi angažirano 17,72 volontera. Ipak skoro desetina (9,8%) nema nijednog volontera, u 27,9% udruga volonterski radi do pet osoba, 29,5% udruga ima 16 i više volontera, a u skoro trećini (32,8%) udruga aktivno je između 6 i 15 volontera. Zanimljivo je da je njihov broj, kao i broj zaposlenih s ugovorom na neodređeno slabo ali ipak

značajno, pozitivno povezano s brojem članova udruge ($\rho=0,257$). To je opet moguće objasniti povećanom potrebom za (neplaćenim i plaćenim) radom u cilju osiguranja kvalitetne usluge za veći broj korisnika odnosno članova udruge.

Ukupan broj zaposlenih i volontera nerijetko je povezan s rasponom unutar kojega se kreće proračun udruge. Stoga je u tablici 3 prikazana visina financijskih sredstava kojima su raspolagale udruge unutar trogodišnjeg razdoblja.

Tablica 3: Proračun udruge u trogodišnjem razdoblju (%).

IZNOS (HRK)	GODINA (%)		
	2009.	2010.	2011.
1. do 100.000,00	1,7	6,7	1,7
2. 100.000,00 - 250.000,00	15,0	13,3	15,0
3. 250.000,00 - 500.000,00	30,0	26,7	16,7
4. 500.000,00 - 1.000 000,00	31,7	30,0	35,0
5. 1.000 000,00 - 2.000 000,00	16,7	15,0	23,3
6. 2.000 000,00 - 3.000 0000,00	1,7	3,3	3,3
7. više od 3.000 000,00	3,3	5,0	5,0

U 2009. je godini najveći broj udruge (61,7%) raspolagao s proračunom od 250 000 do milijun kuna, dok je u 2010. godini taj raspon obuhvaćao 56,7%, a 2011. godine većina udruge (58%) raspolagala je s budžetom od pola milijuna do dva milijuna kuna. Godišnji proračuni udruge u trogodišnjem razdoblju od 2009. do 2011. obilježavaju manja odstupanja u ponuđenim rasponima, pri čemu je 2010. godina obilježena smanjenjem proračuna (najmanji iznos, do 100 000 kuna u 2010. povećan je za 5%). U 2011. godini primjetna je blaga tendencija povećanja sredstava budući da 5% više udruge ulazi u raspon od pola milijuna do milijun kuna proračuna, i 8% više u raspon od milijun do dva milijuna kuna u odnosu na period 2010. Tekuća, 2012. godina u ovoj analizi nije obuhvaćena, no s obzirom na trenutne okolnosti, teško je biti optimističan².

² http://www.posi.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=347:pravobraniteljica-uputila-preporuke-ministarstvima-za-planiranje-proraunskih-sredstava-za-osobe-s-invaliditetom-i-djecu-s-tekoama-u-razvoju-u-2013-godini&catid=72:novosti

Utvrđena je značajna i vrlo visoka međusobna povezanost financijskih razreda kroz trogodišnje razdoblje ($\rho=0,776$ do $0,876$) što znači da su udruge unutar tog razdoblja za svaku godinu raspolagale s uglavnom podjednakim proračunom.

Važnost posjedovanja stabilnih i visokih financijskih sredstava ogleda se u potvrđenoj relativno snažnoj povezanosti iznosa godišnjeg proračuna iz 2011. godine i broja zaposlenih s ugovorom na neodređeno ($\rho =0,504$), te zaposlenih s ugovorom na određeno ($\rho=0,509$). Nešto je niža, ali ipak značajna pozitivna povezanost visine proračuna s brojem osobnih asistenata ($\rho=0,318$), volontera ($\rho =0,351$) i članova udruge ($\rho =0,293$). Iako se nameće logičan zaključak kako upravo financije omogućavaju rast i širenje rada udruge, ovdje se ne može govoriti o uzročno-posljedičnoj vezi. Tim više što i broj zaposlenih odnosno broj ljudi koje udruga ima na raspolaganju pretpostavlja mogućnost prijavljivanja većih, a onda i izdašnije financiranih projekata. Također, važno je napomenuti da postoji značajna, mada relativno slaba povezanost ($\rho=0,394$) stupnja urbaniziranosti i visine godišnjeg proračuna iz 2011. godine – naime, udruge iz većih gradova u većoj su prilici ostvariti veću financijsku potporu.

Kada je riječ o najzastupljenijem izvoru financiranja, četvrtina udruga (24,6%) navodi proračun lokalne/regionalne (samo)uprave, što i ne čudi budući da su jedinice lokalne i područne samouprave nositelji mjera *Nacionalne strategije*. Zatim slijede donacije građana (11,6%), državni proračun (8,2%), vlastita djelatnost (6,6%), međunarodne potpore (5%) te prihodi od članarina (3,3%). Privatni se sektor niti u jednom slučaju ne pokazuje kao najzastupljeniji izvor financiranja.

Umreženost udruga kroz nacionalna i međunarodna članstva također je važna infrastrukturna odrednica jer, osim što omogućava efikasniju diseminaciju informacija i iskustava, u sebi nosi potencijal suradnje i zajedničkog djelovanja u nekom području. Podaci ukazuju na dominantnu nacionalnu usmjerenost udruga budući da su većinom članice neke krovne organizacije (86,7%) u Hrvatskoj. S druge strane, tek je trećina udruga učlanjeno u neke međunarodne organizacije. Članstvo u međunarodnoj organizaciji pozitivno je povezano sa stupnjem urbaniziranosti ($\rho =0,451$), pa su tako udruge iz većih gradova sklonije ovom tipu umrežavanja.

5) Ljudski kapaciteti udruga OSI

Ljudski kapaciteti udruge mogu se procijeniti prema distribuciji stupnja obrazovanja među zaposlenicima (uključujući one s ugovorom o radu i ugovorom o djelu) i volonterima u udrugama (tablica 3).

Tablica 3: Prikaz stupnja obrazovanja zaposlenika i volontera u ispitanim udrugama (%).

Stručna sprema	Zaposlenici (%)	Volonteri (%)
1) Nezavršena i završena osnovna škola	8,1	5,1
2) Trogodišnja stručna škola (ŠUP, zanatske i industrijske škole)	11,4	11,5
3) Četverogodišnja srednja škola	45,8	55,1
4) Viša škola, fakultet i više	33,4	23,8
5) Ostalo	1,3	4,5

Kao što je vidljivo u tablici 3, u udrugama prevladavaju zaposleni sa četverogodišnjom srednjom školom. Trećinu zaposlenih čine oni s višom stručnom spremom i više, što ukazuje na donekle nepovoljnu kapacitiranost udruga s obzirom na formalno stečeni stupanj obrazovanja. Obrazovna struktura zaposlenih i volontera vrlo je slična kada je riječ o nižim stupnjevima obrazovanja, dok onih sa završenom četverogodišnjom školom i višom školom u prosjeku ima po 10% više među zaposlenima u odnosu na volontere. To upućuje na zaključak kako, unatoč izglednoj educiranosti u području kojim se bave, volonteri posjeduju znatno niži stupanj obrazovanja od zaposlenih.

Osmišljavanje i priprema projekata za prijavljivanje na EU fondove podrazumijeva poznavanje specifične metodologije, ali i znanja i prakse u poštovanju konkretnih pravila i procedura. Iskustvo u pisanju projektnih prijedloga u pravilu imaju stručnjaci koje udruga može angažirati. Usto, njihov angažman nerijetko pomaže pri otklanjanju mogućih administrativnih pogrešaka, a ukoliko se financiranje projekta odobri, nerijetko ih se angažira i za pomoć pri njegovoj provedbi. No, većina udruga (59%) ne angažira konzultante za pisanje ili prijavljivanje projekata, što znači da se pouzdaju u vlastite resurse koje nalaze (prvenstveno) među svojim zaposlenicima. Naime, osoba koja je zadužena za prikupljanje financijskih sredstava u udrugama najčešće obavlja funkciju tajnika/ce (33,3%) i predsjednika/ce udruge (28,3%). U 31,7% udruga

to čini više ljudi iz udruge, a u 6,7% slučajeva sredstva prikupljaju volonteri i oni koji nisu u radnom odnosu.

Pred udruge se stavlja i dodatan zahtjev znanja engleskog jezika kao sredstva komunikacije s međunarodnim partnerima, a pogotovo u slučaju prijave na međunarodne projekte. Među zaposlenima u udrugama većinom postoji osoba koja tečno govori ovaj jezik (70,5%), a četvrtina ih nema takvu osobu (24,6%), dok ih 4,9% ne zna postoji li osoba s tim znanjem u udruzi.

6) Organizacijski kapaciteti

U ocjeni organizacijskih kapaciteta važno je voditi računa i o postojanju osiguranih sredstava za iduću, 2013. godinu jer to govori o djelatnom kontinuitetu i stabilnosti udruge. Većina (86,9%) ih je navela da nema osigurana financijska sredstva za rad za 2013. godinu, što predstavlja zabrinjavajuću činjenicu u kontekstu već spomenutih nepouzdanih proračunskih davanja za udruge OSI. Tim više, potvrđena je i slaba ali značajna pozitivna povezanost višeg financijskog razreda u 2011. godini i postojanja osigurane financijske svote za rad u 2013. godini ($\rho=0,298$). Usto, važnost osiguranja financijske stabilnosti očituje se i u mogućnosti angažiranja konzultanta budući da je ustanovljena pozitivna povezanost između to dvoje ($\rho =0, 269$).

Osim financijskih, za uspjeh organizacije važno je i postojanje Strateškog plana. Naime, Strateški plan udruge, osim što je nerijetko dio obvezne natječajne dokumentacije za prijavu projekata, rezultira jasnijim razumijevanjem svrhe, misije i vrijednosti udruge. U tom procesu, vodi se računa o samoodrživosti, osiguranju stabilnosti udruge kroz razvoj odgovarajućih djelatnosti, te društvenom pozicioniranju putem naznačenih ciljeva i aktivnosti. Takav dokument posjeduje nešto više od polovice udruga u uzorku (54,1%) dok ih ostatak nema.

Kada je riječ o načinu donošenja odluka o prijavljivanju na natječaje, većinom ih donosi nadležno tijelo (63,9%), no značajan dio udruga nema jasna pravila koja definiraju proces donošenja takvih odluka (29,5%). Najmanje je onih u kojima o prijavama na natječaje odlučuju isključivo pojedinci (6,6%).

7) Aktivnosti udruga

Udruge provode raznolike, te nerijetko i višestruke aktivnosti koje su najčešće usmjerene na članove i korisnike poput: savjetodavnog djelovanja, informiranja i osiguravanja socijalnih usluga (tablica 5). Aktivnosti usmjerene prema široj društvenoj zajednici obavlja dvije trećine udruga u vidu organizacije ili sudjelovanja u kampanjama usmjerenim ka podizanju svijesti javnosti o položaju i potrebama OSI, a isto toliko u svoje aktivnosti ubraja i umrežavanje. Više od polovice udruga organizira ili sudjeluje na konferencijama i javnim tribinama, svaka druga bavi se zagovaranjem i izdavaštvom, a nešto više od dvije petine bavi se edukacijom ili provodi neke treninge. Oko četvrtine udruga provodi istraživanja, a isto toliko organizira ili sudjeluje u javnim akcijama koje su ujedno i najrjeđe navedene aktivnosti.

Tablica 5: Aktivnosti udruge (%).

	%
Savjetodavne aktivnosti	91,7
Informiranje	86,7
Socijalne usluge	83,6
Kampanje usmjerene na podizanje svijesti javnosti	68,3
Umrežavanje i organiziranje	66,7
Konferencije i seminari	61,7
Javne tribine	51,7
Zagovaranje	50,0
Izdavaštvo	48,3
Obuka i trening	43,3
Istraživanje	27,1
Javne akcije/kampovi	25,0

Općenito, socijalne usluge možemo definirati kao one koje doprinose socijalnoj zaštiti i inkluziji te unapređuju kapacitete pojedinaca u ostvarenju fundamentalnih prava i u sudjelovanju u socijalnom, ekonomskom i političkom životu³. Kako je aktivnost socijalnih usluga društveno veoma važna, a ujedno prema našim nalazima snažno prisutna komponenta udruga OSI, zamolili

3

<http://www.spuk.hr/uploads/EU%20Second%20biennial%20report%20on%20social%20services%20of%20general%20interest%202010.pdf>

smo ispitanike da navedu tipove socijalnih usluga koje pružaju. Skoro trećina udruga provodi različite vrste edukacija (29,2%) i organizira pomoć u kući (29,2%). U provedbi projekta osobnog asistenta sudjeluje 28,6% udruga, a četvrtina osigurava poludnevne i dnevne boravke svojim članovima (25,0%). Prijevoz organizira i osigurava 16,7%, dok 14,6% udruga za svoje članove organizira rekreaciju i aktivnosti slobodnog vremena. Pomoć pri terapiji i rehabilitaciji omogućava 14,6%, a psihološko savjetovanje i podršku 12,5% udruga. Osiguravanje gerontodomačice (6,3%) i pravne pomoći (6,3%) su najmanje prisutne socijalne usluge među udrugama.

Tijekom 2008. i 2009. godine izrađeni su *Standardi kvalitete socijalnih usluga u djelatnosti socijalne skrbi* sa ciljem definiranja okvira za pružanje kvalitetnijih usluga korisnicima te veće učinkovitosti njihove procjene. Uz specifične, navedeno je 15 općih standarda, koji uključuju dostupnost informacija za potencijalne korisnike kako bi mogli pravilno odabrati željene usluge, a onda i njihovu dostupnost te primjerenost. Također, standardi obuhvaćaju poticanje korisnika na povezivanje i suradnju s bliskim ljudima i okolinom u svrhu održavanja socijalnih mreža. Usto, njihove se potrebe procjenjuju i planiraju, pri čemu se korisnici ohrabruju da aktivno i koliko je to moguće, samostalno usmjeravaju svoj životni tok. Korisnici imaju pravo na privatnost i povjerljivost te sigurnost od iskorištavanja i zanemarivanja. Utoliko im je potrebno osigurati mogućnost izražavanja prigovora i žalbi na odluke nadležnih tijela ili članova osoblja. Potonji su obvezni primijeniti kvalitetne metode vođenja rada i upravljanja socijalnim uslugama u svrhu promicanja dobre prakse, poticanja inovacija i inkluzije. Udruge također trebaju osigurati kompetentno osoblje koje zadovoljava kriterije za kvalitetno pružanje usluga te adekvatno postupanje prema radu volontera, studenata na praksi i vježbenika. Posljednja tri opća standarda odnose se na osiguravanje pristupačnosti okoliša prilagođenog potrebama korisnika te prostornim uvjetima za rad, kao i garanciju zaštite osobne sigurnosti i zdravlja zaposlenima i korisnicima te njihovim obiteljima. U svome radu propisane standarde kvalitete socijalnih usluga primjenjuje većina odnosno 59% udruga, dok ih čak četvrtina (24,6%) ne zna ili nisu sigurni. U svoj rad standarde nije uključilo 16,4% udruga.

Osim prema članovima i korisnicima socijalnih usluga koje pružaju, te široj društvenoj zajednici na nacionalnoj razini, udruge djeluju i u odnosu na civilno društvo u globalu. Jedna od takvih aktivnosti svakako je umrežavanje u smislu međusobne suradnje udruga sličnog usmjerenja koje je prisutno u visokih 98,2% slučajeva (1,8% udruga nije odgovorilo na pitanje).

U opisu načina na koji se te suradnje ostvaruju, najveći dio (59,6%) udruga navelo je razmjenu iskustava i informacija. Kroz projektne i programske aktivnosti surađuje skoro svaka druga udruga (48,9%), dok trećina (34%) radi na rješavanju zajedničkih problema ili postizanju zajedničkih interesa. Usto, neformalni vid suradnje putem druženja članova iz više udruga navelo je 29,8% ispitanika. Suradnju na međunarodnoj razini ostvaruje nešto manje ispitanih – 39,3%, a većinom je riječ o zajedničkim aktivnostima s organizacijama iz regije (Slovenija, BiH, Italija, Mađarska). Ispitanici, osim toga, navode uspostavu ovakve suradnje kroz članstvo u međunarodnoj organizaciji, putem zajedničke prijave projekata, radom na registrima oboljelih, u kreiranju propisa i zajedničkih dokumenata, sudjelovanjem na tribinama i skupovima, sudjelovanjem u edukacijama i dobivanju donacija.

Aktivnosti udruga nerijetko su usmjerene ka rješavanju, najšire rečeno, društveno uvjetovanih prepreka s kojima se susreću osobe s invaliditetom. U svom svakodnevnom životu OSI su suočene s problemima čija specifičnost zahtijeva angažman, prije svega, nacionalne i lokalne politike te razumijevanje šire društvene zajednice. Pri utvrđivanju najprisutnijih i najtvrdokornijih prepreka s kojima se susreću OSI, analizirali smo odgovore ispitanika i potom ih objedinili u osam kategorija: zapošljavanje (21,7%), sporost u ostvarivanju prava (16,6%), arhitektonske barijere i mobilnost (14%), predrasude (14%), financiranje udruga OSI (10,2%), manjkavost i neusklađenost zakona (8,9%), zdravstvo (7,6%) te financijska nesigurnost OSI (7%).

Pod probleme zapošljavanja, osim jasne marginaliziranosti OSI u provedbi politika zapošljavanja, navedeno je i da se nakon mukotrpnog ostvarenog prava ovoj skupini ljudi ne pruža osjećaj sigurnosti, pogotovo u vremenima krize kada postaju prvi u redu za otpuštanje. Ispitanici primjećuju i needuciranost poslodavaca vezano uz potencijale OSI, uz što se veže i niska razina obrazovanja OSI ali i zastarjelost i nekonkurentnost zanimanja za koje ih se obrazuje. S tim su povezani i egzistencijalni problemi OSI zbog značajnih troškova koje nerijetko uključuju liječenje, s istodobnim ukidanjem povlastica, malim mirovinama i invalidninama.

Sporost i dugotrajne procedure u ostvarivanju prava obuhvaćaju općenito složenu administraciju i neumreženost različitih službi i sustava koji se bave ostvarivanjem prava ili izdavanjem potvrda u tu svrhu (zdravstvo, mirovinsko, socijalna skrb, školstvo). Institucionalne prepreke su napomenute i u ocjeni zakonodavnog okvira. Zakoni na snazi su prema riječima

naših ispitanika neusklađeni i manjkavi što je posebno vidljivo u nepostojanju jedinstvene zakonske terminologije o invalidnosti, što dodatno otežava ostvarivanje pripadajućih prava.

Problemi u zdravstvu iz perspektive OSI ogledaju se u sporoj dijagnostici, dugim listama čekanja kako na specijalističke preglede, tako i u centrima za rehabilitaciju, te u nedostatku interdisciplinarnih timova i adekvatne stručne potpore obiteljima OSI.

Pored institucionalnih prepreka, ispitanici naglašavaju problem fizičkih, arhitektonskih barijera koje onemogućavaju pristup važnim institucijama poput bolnica, domova zdravlja, škola, vrtića, kulturnih ustanova i slično. U tu kategoriju ulaze i problemi mobilnosti odnosno ograničene mogućnosti javnog prijevoza i njegove pristupačnosti, kao i prometne nepovezanosti osoba koja žive u ruralnim područjima.

Jedan dio ispitanika osvrnuo se na nedostatan financiranje udruga OSI i njihovih aktivnosti s čime je izravno povezano pitanje (ne)mogućnosti zadovoljenja potreba članova/korisnika. Uz sve pobrojano, kao problem izdvojen je i kulturno uvjetovan tj. vrijednosni odnos okoline prema OSI, za kojeg možemo reći da je u temeljima institucionalne i druge marginalizacije i diskriminacije OSI. Spomenuti odnos se očituje u predrasudama koje vode netoleranciji, stigmatizaciji a posljedično i socijalnoj isključenosti OSI.

8) Informiranost o Strukturnim i Kohezijskim fondovima

Ovo poglavlje usmjereno je ka ispitivanju subjektivne procjene obaviještenosti o europskim fondovima, i potrebno je naglasiti da se razina iskazane samoprocjene ne mora podudarati sa stvarnim stupnjem informiranosti vodećih ljudi u udrugama. Temeljem analiziranih odgovora, opća informiranost o fondovima koji će biti na raspolaganju domaćim udrugama po pristupanju Hrvatske u EU možemo ocijeniti relativno zadovoljavajućom, iako je u cilju povećanja kompetentnosti udruga za privlačenje sredstava EU fondova potrebno poboljšanje njihove informiranosti na više razina. Naime, prema vlastitoj procjeni, tri četvrtine (73,8%) udruga upoznato je s mogućnostima prijave na natječaje za bespovratna sredstva iz EU izvora, jedna četvrtina (24,6%) djelomično je upoznata, a tek 1,6% udruga iz uzorka nije upoznato s ovom mogućnosti. Udruge koje su tek djelomično upoznate s mogućnostima prijave na EU fondove

glavne razloge svoje neinformiranosti nalaze u nedostatku vremena za proučavanje mogućnosti prijave, nedostupnosti edukacije (jer se većina treninga odvija u Zagrebu i sjevernoj Hrvatskoj), nerazumijevanju sadržaja zbog nepoznavanja engleskog jezika i nedovoljnom broju zaposlenih osoba koje bi se mogle baviti prijavljivanjem projekata. U jednom slučaju, osobe iz upravnih tijela (za razliku od članova) ne pokazuju interes za prikupljanje ovih informacija i prijavljivanje na EU fondove. Pritom je obaviještenost o mogućnostima prijave na natječaje za bespovratna sredstva iz EU izvora statistički značajno pozitivno povezana s iznosom godišnjeg proračuna za 2011. ($\rho = 0,398$).

S obzirom na specifičan uzorak našeg istraživanja – udruge OSI – od posebne nam je važnosti bilo ispitati jesu li ove udruge upoznate s mogućnostima koje nudi Europski socijalni fond, a koji se korisnicima iz Hrvatske otvara pristupanjem Europskoj uniji. Dobiveni odgovori sugeriraju značajnu potrebu za informiranjem udruga OSI o mogućnostima koje pruža spomenuti fond. Naime, tek sedmina (15%) udruga smatra kako raspolažu s dovoljno informacija, više od polovice (53,3%) je obaviješteno tek djelomice, dok je skoro trećina (31,7%) u potpunosti neinformirana o mogućnosti prijave na ESF.

Predstavnici/ce udruga OSI također su procijenili/e nekoliko sastavnih komponenti informiranosti o mogućnostima i preduvjetima za prijavljivanje na natječaje za sredstva EU. Tako je o postojanju europskih fondova koji financiraju projekte udruga OSI vrlo dobro informirano oko polovice ispitanih udruga (51,7%), osrednje trećina (33,3%), vrlo malo osmina (13,3%), a tek 1,6% udruga nije uopće informirana. Ova je komponenta informiranosti statistički značajno ali relativno slabo pozitivno povezana s iznosom proračuna u 2011. godini ($\rho = 0,283$). To ne začuđuje budući da o postojanju fondova više saznanja imaju udruge koje raspolažu s više financijskih preduvjeta za prikupljanje informacija. Naime, mnogi izvori informiranja, poput sudjelovanja na radionicama i seminarima zahtijevaju dodatne financijske izdatke. Obaviještenost o potrebnoj dokumentaciji pokazala se nešto slabijom jer je dvije petine predstavnika/ca udruga OSI izjavilo da je vrlo dobro informirano (43,3%), nešto više od trećine osrednje (36,7%), sedmina slabo (15,0%), dok 5% udruga nema znanja o dokumentaciji potrebnoj za prijavu projekata. Saznanja o potrebnoj dokumentaciji za prijavu projekata značajno su i pozitivno povezana s iznosom proračuna u 2011. ($\rho = 0,471$), što opet potvrđuje navedeni podatak da s manje informacija o ovoj temi raspolažu one udruge čiji je proračun skromniji. Također se pokazalo da postoji nešto slabija i također pozitivna povezanost s brojem zaposlenih u udruzi na

određeno vrijeme ($\rho = 0,358$), odnosno da je informiranost tim veća što je više zaposlenih na određeno vrijeme. O samom procesu prijave projekata na natječaje za sredstva EU vrlo je dobro obaviješteno dvije petine udruga (41,7%), jednako toliko je i onih koji su osrednje informirani, osmina (13,3%) raspolaže s vrlo malo saznanja, a 3,3% iskazuje potpunu neobaviještenost o procesu prijave projekata. I u ovom je slučaju informiranost statistički značajno i pozitivno povezana s visinom proračuna u 2011. ($\rho = 0,495$). Pored toga, obaviještenost o procesu prijave raste s brojem zaposlenih na određeno i neodređeno vrijeme ($\rho = 0,295; 0,267$), ali i stupnjem urbaniziranosti ($\rho = 0,265$).

Stupanj pripremljenosti za uspješno prijavljivanje projekata na fondove EU u velikoj mjeri ovisi o broju i kvaliteti sredstava kojima se udruge služe za prikupljanje informacija. Slijedom toga, predstavnicima/ama udruga OSI ponudili smo izbor od nekoliko izvora informiranja, a njihovi odgovori upućuju na prevalenciju Interneta (94,9%), te radionica i seminara na temu izvora financiranja od strane EU (80,0%). Svaka druga udruga do informacija dolazi uspostavljanjem kontakata s drugim nevladinim organizacijama iz Hrvatske (50%) i s lokalnom i županijskom upravom (45%). Putem specijaliziranih knjiga i članaka informira se trećina udruga (33,3%), a kontakata s inozemnim organizacijama osmina (13,3%). Pritom su samo kontakti s inozemnim organizacijama kao sredstvo informiranja o mogućnostima prijave za sredstva EU fondova statistički značajno i relativno snažno povezani s visinom proračuna udruge u 2011. ($\rho = 0,506$) i urbaniziranošću sjedišta udruge ($\rho = 0,487$), te nešto slabije s brojem zaposlenih u udruzi na neodređeno ($\rho = 0,356$) i brojem zaposlenih na određeno ($\rho = 0,274$). Ovaj nalaz upućuje na zaključak da među udrugama s većim brojem kontakata s inozemnim udrugama prevladavaju one višeg proračuna, sa sjedištem u urbanim naseljima, te većim brojem zaposlenih na neodređeno i određeno radno vrijeme. Na kraju, tek je 3,2% udruga u informiranju o mogućnostima prijavljivanja na fondove EU upućeno ka regionalnim razvojnim agencijama, a 1,6% na nacionalnu krovnu organizaciju.

Jedna od pretpostavki, potvrđena rezultatima navedenima u prethodnoj cjelini, odnosila se na neujednačenu obaviještenost udruga OSI o mogućnostima prijavljivanja na fondove EU, te diverzificiranu procjenu potreba za edukacijom zaposlenika i volontera o fondovima EU. I potonje je potvrđeno rezultatima, jer tek 3,3% ispitanika procjenjuje da u njihovoj udruzi ne postoji potreba za edukacijom s ovog područja, nešto više (4,9%) ih smatra da postoji mala potreba, trećina (32,8%) da je riječ o osrednjoj potrebi, dok 59% predstavnika/ca udruga OSI

percipira veliku potrebu za edukacijom zaposlenika i volontera o fondovima EU. Budući je riječ o pitanju usmjerenom na edukaciju zaposlenih ne iznenađuje da je upravo broj zaposlenika s ugovorom na neodređeno, iako relativno slabo, statistički značajno ($\rho = -0,268$) povezan s potrebom za dodatnom edukacijom. Drugim riječima, udruge koje imaju više zaposlenika izražavaju manju potrebu za ovakvim tipom edukacije.

S tim u vezi, zanimljivo je prikazati rezultat da svega 14,8% udruga OSI smatra da bi lokalna ili županijska uprava trebala organizirati edukaciju o procesu prijave za sredstva EU fondova, a još manje (9,8%) ih drži da bi takovu edukaciju trebala preuzeti neka od agencija Vlade, dok ih skoro tri četvrtine (73,8%) poželjnim organizatorom edukacije smatra organizaciju koja je uspješna u privlačenju EU sredstava. Navedeno ukazuje na usmjerenost udruga OSI na tzv. *bottom-up* pristup i konkretan rezultat odnosno kvalitetu informacije prenesene na temelju neposrednih iskustava.

9) Interesi, planovi i potrebe u povlačenju sredstava iz EU fondova

U skladu s dugoročnim ciljem projekta – poboljšanje kapaciteta udruga OSI za privlačenje sredstava EU fondova – ispitali smo zainteresiranost i planove udruga OSI u području prijavljivanja projekata na natječaje EU fondova. Najopćenitije pitanje u ovoj cjelini, ono o zainteresiranosti za prijavljivanje projekata na natječaje za sredstva EU rezultiralo je s osam desetina predstavnika/ca udruga OSI koji iskazuju ovu vrstu interesa, dok 18,3% nije sigurno postoji li u udruzi sklonost ovakvom tipu rada. Interes za prijavljivanje projekata na EU fondove statistički je značajno povezan s brojem volontera ($\rho = 0,438$) i visinom proračuna u 2011. ($\rho = 0,342$), što znači da interes prevladava u udrugama s većim brojem volontera te onima s nešto višim iznosom godišnjeg proračuna u protekloj godini.

Nakon zainteresiranosti, željeli smo ispitati ocjenu poželjnosti EU sredstava kao načina financiranja udruga OSI, pri čemu u više od polovice ispitanih udruga OSI (57,6%) prevladava potvrđan stav, 30,5% EU fondove drži uglavnom poželjnima, 8,5% je neutralno, dok 1,6% udruga ovaj izvor financiranja ocjenjuje kao uglavnom nepoželjan. U obrazloženju zašto sredstva iz EU fondova drže poželjnima većina udruga navela je sljedeće razloge:

1. više mogućnosti za financiranje redovnih aktivnosti – 25,6%

2. jačanje kapaciteta i samoodrživosti udruge – 24,0%
3. domaći izvori financiranja postaju sve neizvjesniji – 16,0%
4. europski fondovi omogućuju dulje razdoblje financiranja nego sredstva dobivena na nacionalnoj razini – 4,8%
5. mogućnosti zapošljavanja – 4,8%
6. širenje i povećanje kvalitete usluge u zajednici – 3,2%.

S druge su strane udruge koje su izrazile oklijevanje vezano za prijavljivanje projekata na natječaje EU fondova navele ove razloge:

1. nedostatak sredstava za potrebno sufinanciranje – 6,4%
2. nedostatak ljudskih resursa za prijavljivanje – 6,4%
3. nepostojanje partnera – 4,8%
4. nedostatak iskustva u upravljanju većim financijskim sredstvima – 4,8%.

Percipirana poželjnost sredstava EU uvelike ovisi o tome u kojoj mjeri voditelji i članovi udruge smatraju da ona mogu zamijeniti sadašnje izvore financiranja udruge. Iako skoro dvije petine (39,3%) smatra da ona ne mogu preuzeti tu ulogu, polovica ispitanika vjeruje da EU sredstva uglavnom i u potpunosti mogu nadomjestiti dosadašnju praksu. Desetina (11,5%), pak nije sigurna u takvu mogućnost.

Planirane aktivnosti i očekivane prepreke

Udruge koje jesu zainteresirane za prijavljivanje projekata na EU fondove upitali smo o planiranim aktivnostima u tom slučaju, a odgovori obuhvaćaju sljedeće grupe aktivnosti:

1. zapošljavanje OSI – 19,2%
2. socijalne usluge u zajednici i poboljšanje kvalitete života OSI – 16,0%
3. zagovaranje prava OSI – 16,0%
4. edukacija i cjeloživotno učenje OSI – 12,8%
5. psihosocijalno savjetovalište za OSI i članove njihovih obitelji – 8,0%
6. socijalno poduzetništvo – 6,4%
7. aktivnosti umrežavanja – 6,4%

8. uvođenje osobnog asistenta – 6,4%
9. aktivnosti u slobodnom vremenu OSI, rekreacijske aktivnosti – 6,4%
10. osnovne aktivnosti i hladni pogon – 3,2%
11. senzibiliziranje poslodavaca za potrebe OSI – 3,2%
12. izvaninstitucionalna potpora za OSI starije životne dobi – 1,6%
13. kupnja automobila za potrebe udruge – 1,6%.

U sljedećem smo koraku udruge zainteresirane za prijavljivanje projekata upitali o potencijalnim problemima pri ostvarenju projektnih planova, odnosno smatraju li da će takovih problema biti. Njihovi su odgovori podijeljeni jer dvije petine (41,4%) predstavnika/ca udruga OSI smatra da njihove udruge neće imati problema pri njihovom ostvarenju, više od trećine (37,9%) još nije sigurna u procjenu mogućih problema, dok je petina (20,7%) uvjeren da će ih biti u procesu ostvarivanja projektnih ciljeva.

Konkretni planovi udruga OSI u bliskoj će budućnosti – po pristupanju Hrvatske EU – biti vezani uz sredstva Europskog socijalnog fonda, o kojem je, kao što smo vidjeli u prethodnoj cjelini, dovoljno informirana tek sedmina udruga, a nešto više od polovice udruga djelomično. Ovi podaci slijede i logiku odgovora predstavnika/ca udruga OSI na pitanje namjeravaju li prijaviti projekt na natječaj Europskog socijalnog fonda kada to bude moguće. Drugim riječima, sedam desetina (70,5%) udruga izražava takve namjere, a nešto više od četvrtine (27,9%) nije sigurno. Ukoliko planiraju prijavljivanje projekata za sredstva ESF-a, udruge na prvom mjestu namjeravaju obuhvatiti zapošljavanje OSI (67,2%) koje je statistički značajno no slabo povezano s iznosom proračuna u 2011. ($\rho = 0,264$), što znači da udruge višeg iznosa proračuna u većoj mjeri od financijski slabijih udruga namjeravaju prijaviti projekt na ovu temu. Na sljedećem je mjestu podizanje svijesti poslodavaca o potrebama OSI, (62,1%) cjeloživotno obrazovanje OSI (53,4%), informiranje OSI o mogućnostima na tržištu rada (55,2%), modernizacija sustava socijalne zaštite (41,4%), prilagodba i poboljšanje uvjeta rada (31,0%), e-learning (29,3%) i rodna dimenziju zapošljavanja OSI (15,5%). Pored toga, 22,9% udruga ima namjeru prijaviti projekt s nekog drugog područja, i to: djece OSI u obrazovnom sustavu, osiguranja dnevnog i poludnevnog boravka osoba s intelektualnim poteškoćama, pomoći starijim i nemoćnim osobama, promicanja kvalitetnijeg načina života OSI, proširenja djelatnosti pružanja socijalnih usluga, razvijanja sustava malih životnih zajednica i krugova podrške i socijalnog poduzetništva.

10) Dosadašnje iskustvo u prijavljivanju projekata na EU fondove

Od svih udruga u uzorku (61) samo je njih 12 do sada imalo projekt financiran od strane EU. Stoga, prije analize udruga OSI koje su imale iskustvo u prijavljivanju i provođenju projekata financiranih od strane EU fondova, zanimali su nas razlozi zbog kojih većina udruga nije sudjelovala u takvim projektima. Na prvom je mjestu nedostatak financijskih sredstava u slučaju da se tražilo sufinanciranje (60,4%), koji je statistički značajno no negativno povezano s brojem zaposlenih u udruzi na određeno ($\rho = -0,408$). Iz ovoga možemo zaključiti da se udruge s većim brojem neizvjesno zaposlenih suočavaju i s problemima nemogućnosti pronalaska vlastitih sredstava za učešće u projektu. Na drugome je mjestu nedostatak ljudskih resursa (52,1%), koji se pokazao negativno povezan s visinom proračuna u 2011. ($\rho = -0,464$) i brojem zaposlenih na neodređeno ($\rho = -0,328$), što sugerira bitno smanjene kapaciteta udruga s manjim brojem zaposlenih na neodređeno i manjim iznosom godišnjeg proračuna za prijavljivanje projekata na EU fondove. Nakon ovog faktora rizika slijedi nedostatak znanja i vještina u području prijavljivanja projekata (51,1%), koji je statistički značajno povezan s godinom osnutka ($\rho = 0,362$), implicirajući da udruge OSI s kraćim razdobljem djelovanja imaju i više problema u pokrivanju specifičnih znanja i vještina za prijavljivanje projekata na natječaje EU fondova. Zatim slijedi izostanak podrške institucija vlasti (20,8%), koji je statistički značajno no razmjerno slabo povezan s brojem zaposlenih na neodređeno ($\rho = 0,291$), što navodi na spekulaciju da su udruge s većim brojem zaposlenih na neodređeno više od drugih svjesne nedostataka institucija u svom okruženju. Nemogućnost pronalazanja partnera u projektu kao razlog neprijavlivanja na EU fondove navodi 16,7% udruga, a zanimljiva je statistički značajna veza negativnog predznaka s godinom osnutka ($\rho = -0,351$) jer upućuje na smanjene šanse za pronalazak partnera kod udruga s dužom poviješću. Intrigantno je da osmina udruga (12,5%) kao razlog neprijavlivanja projekata na EU fondove iskazuje nedostatak ideje, koji je statistički značajno povezan s visinom proračuna u 2011. ($\rho = 0,341$) i brojem zaposlenih na neodređeno ($\rho = 0,373$). Iz ovoga slijedi da broj zaposlenih i visina proračuna nisu jamac kvalitetne ideje koja se može pretočiti u projekt. Najrjeđe odabran glavni razlog neaktivnosti na polju prijavljivanja europskih projekata jest izostanak potrebe za takvim sredstvima (4,2%). I ovaj je razlog značajno povezan s brojem zaposlenih na neodređeno ($\rho = 0,417$) i proračunom u 2011. ($\rho = 0,298$). Temeljem ovakvog rezultata, može se reći da se jednom dijelu udruga OSI s relativno visokim brojem zaposlenih na

neodređeno i razmjerno visokim iznosom proračuna može uputiti kritika da ne žele poduzeti dodatne napore koji bi vodili do boljeg položaja njihovih članova, iako za to imaju i ljudske i financijske resurse.

Analiza 12 projekata financiranih od strane EU fondova

Budući da se cjelina koja slijedi odnosi samo na udruge s iskustvom prijavljivanja projekata na EU natječaje, u izlaganju rezultata nećemo navoditi postotke pojedinih odgovora, već apsolutne brojeve s obzirom na mali broj analiziranih udruga. Dodatne su analize svih udruga u uzorku pokazale da su projekte financirane od strane EU češće provodile udruge iz urbanih sredina ($\rho = 0,413$), s višim proračunom ($\rho = 0,384$) i većim brojem zaposlenih na određeno vrijeme ($\rho = 0,384$).

Konkretno svrhe dosadašnjih projekata udruga OSI financiranih od strane EU fondova svrstane su u sljedeće grupe:

1. razvijanje svijesti o potrebama OSI – 3 projekta
2. jačanje interkulture raznolikosti – 2 projekta
3. zapošljavanje OSI – 2 projekta
4. uspostavljanje sustava podrške za OSI – 1 projekt
5. rehabilitacija OSI – 2 projekta (od kojih se jedan odnosi na uključivanje slijepih osoba u zajednicu)
6. poboljšanje statusa oboljelih od multiple skleroze – 1 projekt
7. razvoj edukacijskih materijala za OSI, članove njihovih obitelji i volontere – 1 projekt.

Navedene su projekte udruge OSI prijavile putem sljedećih fondova:

1. IPA IV – 6 projekata
2. “Europska inicijativa za demokraciju i ljudska prava” EIDHR – 2 projekta
3. CARDS 2002 – 1 projekt
4. Fond Europske MS Platforme financiran od Europske komisije – 1 projekt
5. IPA Slovenija-Hrvatska 2007.-2013. – 1 projekt
6. Program Mladi na djelu – 1 projekt.

Kada je riječ o datumu početka i trajanju projekta, jedan je započeo 2008., šest 2010., a pet 2011. godine. Jedan je projekt trajao 5 mjeseci, sedam su trajala po godinu dana, dva godinu i pol, te po jedan dvije i tri godine. Od dvanaest projekata čak sedam ih je provedeno u sjevernoj Hrvatskoj i Zagrebu, a jedan u Bruxellesu, što pokazuje relativno slab uspjeh udruga OSI iz ostalih hrvatskih regija u prijavljivanju na EU fondove.

Ciljne skupine do sada provedenih projekata bile su:

1. osobe s intelektualnim poteškoćama – 2 projekta
2. nezaposlene osobe s invaliditetom – 1 projekt
3. poslodavci – 2 projekta
4. slijepi osobe – 1 projekt
5. osobe s invaliditetom i njihove obitelji – 2 projekta
6. druge udruge OSI – 2 projekta
7. mladi s i bez invaliditeta – 1 projekt
8. članovi lokalne i regionalne uprave – 1 projekt
9. obrazovne institucije – 1 projekt
10. ustanove iz socijalne i zdravstvene skrbi – 1 projekt
11. osobe oboljele od multiple skleroze – 1 projekt.

Najuže određeni ciljevi do sada prijavljenih projekata:

1. informiranje osoba s invaliditetom o odgovarajućim radnim mjestima, novim načinima profesionalne rehabilitacije, i o modelu funkcioniranja regionalnog centra koji će im u budućnosti olakšati traženje posla – 4 projekta
2. informiranje poslodavaca o zakonskoj regulativi i poticajima pri zapošljavanju OSI – 4 projekta
3. formiranje specijaliziranog servisa usluga te osiguravanje podrške za osobe s invaliditetom i njihovim obiteljima sa ciljem socijalne integracije i resocijalizacije ove populacije u društvenu zajednicu – 1 projekt
4. ostvarenje pretpostavki (omogućavanjem korištenja primjerene knjižnične građe te specijalne opreme i drugih usluga) za osobe s oštećenjem vida kako bi se mogle uspješnije uključiti u obrazovni sustav – 1 projekt
5. razvoj i unaprjeđenje korištenja baze podataka oboljelih od multiple skleroze – 1 projekt

6. tečajevi stranih jezika za OSI – 1 projekt
7. sportske aktivnosti (plivanje) u svrhu rehabilitacije OSI – 1 projekt
8. osvješćivanje o pravima OSI – 1 projekt
9. osnaživanje OSI – 1 projekt
10. međukulturna razmjena i učenje – 1 projekt.

Udruge su pri prijavljivanju projekata na natječaje EU fondova bile vođene različitim motivima, koje smo ovdje saželi u njih sedam:

1. postizanje bolje kvalitete života osoba s invaliditetom – 3 projekta
2. visoka stopa nezaposlenosti osoba s invaliditetom – 3 projekta
3. mogućnost suradnje i edukacije – 3 projekta
4. nedostatak knjižnične građe za slijepe osobe – 1 projekt
5. potreba uključivanja osoba s invaliditetom u život zajednice – 1 projekt
6. proširenje prethodno provedenog projekta izvan Grada Zagreba – 1 projekt
7. prijavljivanje već prijavljenog ali ne i odobrenog projekta s natječaja Ministarstva socijalne politike i mladih – 1 projekt.

U većini do sada provedenih projekata (8) udruge OSI imale su status nositelja, dok su u 4 bile partner u prijavi i provođenju projekta. Pri prijavljivanju i provedbi projekta udruge su imale kontakte s više grupa suradnika, pri čemu po ocjeni kvalitete suradnje prednjače partnerske organizacije s kojima je u potpunosti zadovoljno 7 udruga, dok 2 udruge s njima nisu imale kontakata. Suradnjom s Uredom za udruge Vlade RH u potpunosti su zadovoljne 3 udruge, a donekle, malo ili nimalo po jedna udruga, dok 5 udruga nije surađivalo s ovom institucijom. S jedinicama lokalne samouprave u potpunosti je ili donekle zadovoljno po tri udruge, 1 je vrlo malo zadovoljna, a 4 nisu imale takav oblik suradnje. Nešto je više udruga – 4 – zadovoljno suradnjom sa županijskim poglavarstvom, donekle je zadovoljna 1, nimalo 2, a 5 ih nije ostvarilo suradnju s ovom jedinicom uprave. Najveći je broj udruga – 6 – u potpunosti zadovoljno suradnjom s domaćim udrugama, 2 su donekle zadovoljne, a 4 na provedenim projektima nisu surađivale s drugim tuzemnim udrugama. S inozemnim udrugama 5 udruga iz našeg uzorka nije imalo suradnju, 3 su u potpunosti zadovoljne ostvarenom suradnjom, 2 donekle, a 1 nimalo.

Kada je riječ o sudjelovanju u pisanju i uopće prijavi projekta, samo u slučaju jednog projekta nitko iz udruge nije bio uključen u taj proces. Po pet članova radilo je na prijavi u dva projekta, te po 10 odnosno 11 članova u isto toliko projekata. U drugim su se udrugama tog posla prihvatila njihova 3-4 člana. Također je relativno nizak broj projekata na kojima su udruge angažirale konzultante – tek 4, zbog čega možemo zaključiti da većina udruga OSI koje su do sada uspješno provele projekte imaju vlastite kapacitete za prijavljivanje projekata na fondove EU.

Iako su ovdje prezentirane udruge bile uspješne u prijavljivanju i provođenju projekata, najveći ih broj – 6 – proces prijave ocjenjuje zahtjevnim, a 4 donekle zahtjevnim. S druge strane, u slučaju 2 projekta procesi prijave ocijenjeni su kao uglavnom nezahtjevni. U obrazloženju ovih odgovora predstavnici/ce udruga naveli/e su pohvalu za fond „Mladi na djelu“ zbog jednostavnog načina upravljanja prijavom projekta, a kao razloge za otežano prijavljivanje projekata na EU fondove naveli su:

1. previše administrativnog posla (papirologije)
2. zahtjevna razrada proračuna
3. nerazumljivost obrazaca za prijavu zbog različitog pravnog sustava EU i RH
4. zahtjev za detaljima provedbe koje u trenutku pisanja prijave nije moguće predvidjeti
5. nedostatak ljudskih resursa i preopterećenost već angažiranog osoblja
6. nepoznavanje engleskog jezika.

Posljedice iskustva prijave i provedbe projekta financiranog od strane EU fondova

Prijavljivanje na natječaje za financiranje iz sredstava EU fondova uvelike je promijenilo način funkcioniranja udruga OSI, te su nas zanimale najznačajnije promjene koje su se dogodile u udrugama po provedbi ovih projekata. Pozitivna iskustva udruga odnose se na stjecanje suradnika i umrežavanje, promociju vlastitog rada, jačanje kapaciteta udruge i suradnika na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini, te unaprjeđenje redovnih aktivnosti – rada s OSI. Koristi od sredstava iz EU fondova također uključuju izradu strateškog plana razvoja i jačanja udruge, i suradnju s donosiocima odluka u sustavu socijalne skrbi te zapošljavanje osoba s invaliditetom. Pritom su 3 udruge u potpunosti zadovoljne provedbom projekta, 8 ih je zadovoljnih, a predstavnik/ca jedne udruge još nije siguran/na u rezultate projekta.

Budući da je većini udruga prijavljivanje i provedba projekata financiranih od strane EU fondova u potpunosti bilo novo iskustvo zanimalo nas je s kojim su se izazovima susreli tijekom provedbe. Među najčešćim je odgovorima problem sufinanciranja zbog loših financijskih uvjeta udruge, zatim spoznaja o potrebi provedbe aktivnosti koje isprva nisu bile predviđene u projektnom planu, nedovoljna suradnja s poslodavcima na promoviranju prava i zapošljavanja OSI, nedostatak potpore lokalne i regionalne uprave, te opsežna administracija i nesnalaženje u podnošenju izvještaja o financijskom dijelu projekta. Među manje česte izazove ubrajaju se nezainteresiranost OSI za edukativne sadržaje ponuđene projektom, slabo poznavanje engleskog jezika i problemi s partnerskim organizacijama.

Na temelju stečenih iskustava u prijavi projekata predstavnici/ce udruga OSI obrazložili/e su komponente koje smatraju važnima za uspješno korištenje sredstava EU. Njihovi su odgovori sažeti u tri kategorije oko kojih su se složile skoro sve udruge iz uzorka: 1) vlastita sredstva za sufinanciranje; 2) kompetentan suradnički tim; 3) dobra suradnja s lokalnom i regionalnom vlasti. Ovi elementi pokazuju da udruge OSI utemeljeno procjenjuju područja na kojima je potrebno poboljšati uvjete za uspješnije prijavljivanje projekata na natječaje EU fondova. Pritom je doista riječ o elementarnim zahtjevima, koji bi mogli biti i ispunjeni ukoliko se ostvari bolja suradnja različitih dionika u sustavu socijalne skrbi u Hrvatskoj.

Iskustvo rada na velikim i administrativno zahtjevnim projektima nerijetko postavlja pitanja mogućih promjena ili unapređenja suradnje članova koja podrazumijeva reorganizaciju poslova unutar udruge. Stoga nas je zanimalo koje komponente rada imaju prostora za poboljšanje u cilju uspješnije pripremljenosti za prijavljivanje i provedbu projekata financiranih od strane EU fondova. No, velik dio dobivenih odgovora smjera na poboljšanje sustava, a ne rada same udruge. U tom smislu, implicira se nezadovoljstvo suradnjom s agencijama nadležnima za evaluaciju i nadgledanje projekata, pri čemu se izražava želja za sudjelovanjem udruge u definiranju kriterija prijavljivanja i evaluacije, a s ciljem ukidanja manipulacije sredstvima. Nadalje, predlaže se pojednostavljivanje sustava prijavljivanja (s naglaskom na prilagodbu pravnog sustava europskom okviru), uz što možemo dodati sugestiju o uvođenju online prijava. Osim toga, predstavnici/ce udruga kao područja mogućih poboljšanja unutar udruge naveli/e su: zapošljavanje stručnog kadra, potrebu kontinuirane edukacije suradnika i partnerstvo s ostalim udrugama te lokalnom i regionalnom vlasti.

Naposljetku, zanimali su nas konkretni planovi na području prijavljivanja projekata na natječaje EU fondova. Sve udruge koje su dosad provele projekt financiran iz EU fondova i dalje to namjeravaju činiti. U izlaganju razloga za nastavak prakse prijavljivanja na EU fondove sve su udruge navele financijsku dobit i smanjena sredstva na nacionalnoj razini, a dio udruga je istaknuo i bolje osiguranje u provođenju kvalitetnih projekata.

S tim u vezi, zanimala su nas aktivnosti koje udruge planiraju u budućim projektnim prijavama na EU fondove. Njihovi odgovori svrstani su u sljedeće kategorije:

1. socijalne usluge – 12 odgovora
2. zapošljavanje OSI – 12 odgovora
3. psihosocijalna podrška OSI i obiteljima – 7 odgovora
4. zagovaranje prava OSI – 6 odgovora
5. rekreativne i aktivnosti slobodnog vremena s osobama s invaliditetom – 5 odgovora
6. umrežavanje s ostalim udrugama – 5 odgovora
7. razvoj kapaciteta udruge – 4 odgovora
8. socijalno poduzetništvo – 4 odgovora
9. edukacija OSI – 4 odgovora
10. osnivanje socijalne zadruge – 3 odgovora
11. uvođenje osobnog asistenta – 2 odgovora
12. izgradnja stambene zajednice OSI – 2 odgovora
13. pravna pomoć OSI – 2 odgovora
14. pomoć oboljelima od multiple skleroze – 2 odgovora
15. kupnja automobila za potrebe udruge – 1 odgovor
16. obuka slijepih članova na elektroničkom pomaganju – 1 odgovor.

Najkraće rečeno, aktivnosti koje udruge OSI planiraju prijaviti na natječaje za sredstva iz EU fondova ubrajaju se u njihove redovne aktivnosti, s pružanjem socijalnih usluga, zapošljavanjem osoba s invaliditetom te psihosocijalnom pomoći među najbrojnijima. Iako ovdje nabrojanih 16 grupa aktivnosti obuhvaćaju doista široki raspon projekata koje je moguće provesti za poboljšanje kvalitete života OSI, ne znači da je riječ o konačnoj listi. Moramo imati na umu ograničeni uzorak ovdje predstavljenih 12 projekata.

11) ZAKLJUČAK

Skori ulazak Hrvatske u EU za udruge OSI ima dvojake posljedice. S jedne strane otvaraju se mogućnosti za ubrzani razvoj udruge i njihovih područja djelatnosti putem realizacije projekata financiranih od strane Kohezijskih i Strukturnih fondova. S druge strane, nameće se pitanje stupnja spremnosti i kapacitiranosti udruga za ostvarenje tog pothvata. Ova studija koncentrirala se na potonji aspekt u radu udruga.

Infrastrukturna kapacitiranost udruga općenito nije dovoljna s obzirom na broj zaposlenih. Većina udruga ima jednog zaposlenika s ugovorom na neodređeno, a više od polovice dva i više zaposlena na određeno vrijeme. Također, polovica udruga zapošljava i osobne asistente što ukazuje na sve izraženiju odgovornost udruga OSI u sustavu socijalne skrbi, ali i na povećanu potrebu za kompetentnom radnom snagom. Uz plaćeni, udruge se oslanjaju i na neplaćeni rad volontera, a u prosjeku raspolažu s njih 18 po udruzi. Financijska snaga udruga je neizostavan podatak za procjenu infrastrukturnih kapaciteta, a prema našim podacima većina je udruga u 2011. godini raspolagala s pola do dva milijuna kuna, pri čemu dobivena sredstva značajno ne osciliraju s obzirom na proračune prethodnih godina. U najvećem postotku udruge su financirane od strane lokalne i regionalne samouprave, što drugim riječima znači da njihovo djelovanje dobrim dijelom (zasad) ovisi o ukupnom prosperitetu neposredne zajednice. Kada je riječ o umreženosti, ona je na nacionalnoj razini dobro zastupljena, što se ne može reći za intenzitet i broj uspostavljenih odnosa s drugima i institucijama izvan Hrvatske.

Analiza ljudskih kapaciteta udruga, pokazuje relativno nepovoljnu obrazovnu strukturu zaposlenih budući da skoro petina ima završenu trogodišnju školu i manje (uključujući one sa samo završenom osnovnom školom), a tek trećina ima diplomu više škole ili fakulteta. Premda u većini udruga postoji osoba koja se aktivno koristi engleskim jezikom, zabrinjava podatak da čak četvrtina nema nijednu osobu s tim tipom znanja. Usto, većina udruga ne angažira konzultante pri prijavi ili provedbi projekta, a za namicanje financijskih sredstava većinom je odgovoran/na tajnik/ca udruge, ali i više osoba iz udruge, najčešće u suradnji tajnika/ce i predsjednika/ce.

Stupanj organizacijske kapacitiranosti odražava se kroz podatak o nedostatku osiguranih financijskih sredstava za rad u 2013. godini, što predstavlja zabrinjavajući nalaz s obzirom na nesigurna izdvajanja za udruge OSI na koje je nedavno upozorila pravobraniteljica osoba s

invaliditetom. Pored toga, odluke o prijavljivanju na natječajne većinom donosi nadležno tijelo, što govori o relativno prisutnoj formalizaciji procesa donošenja odluka – ipak, treba imati na umu da je u trećini udruga taj proces nedefiniran ili je pak odgovornost odlučivanja isključivo na pojedincu. Naravno, potonje može značiti da udruga naprosto nema potrebu ustanovljavanja ovih procesa zbog manjeg broja zaposlenih. No, niti to objašnjenje ne ide u prilog ocjeni dobre organizacijske kapacitiranosti udruge. Dapače, to potvrđuje i nalaz da nešto manje od polovice nema Strateški plan, dokument važan za upotpunjavanje prijave na natječajne EU fondova.

Aktivnosti udruga su dominantno savjetodavnog tipa, uz što se veže i informiranje članstva o pravima koja im pripadaju. Većina pruža socijalne usluge članovima/korisnicima od kojih su najzastupljenije pomoć u kući, organizacija različitih vrsta edukacija i projekt osobnog asistenta, pri čemu je važno istaknuti da većina primjenjuje *Standarde kvalitete socijalnih usluga*. U provedbi svojih aktivnosti gotovo sve udruge se povezuju s onima sličnog usmjerenja u Hrvatskoj, i to u vidu razmjene iskustava i informacija te kroz zajedničke programske i projektne aktivnosti.

Ukratko, analizirani aspekti ukupno pokazuju relativno nezadovoljavajuće rezultate s obzirom na kapacitiranost udruga. Ipak, potrebno je orijentirati se na postojeće mogućnosti i potencijale koji, između ostalog, počinju s općom zainteresiranošću, informiranošću i izraženom potrebom za sredstvima EU fondova. Unatoč tome što većina udruga vlastitu informiranost o EU fondovima ocjenjuje dobrom, četvrtina je tek površno upoznata s tim mogućnostima, a razlozi tomu leže s jedne strane u deficitu samih udruga (neznanje engleskog jezika, nedostatak vremena i osoblja), a s druge u centralizaciji dostupnih edukacijskih sadržaja u Zagrebu i sjevernoj Hrvatskoj. Općenito, polovica udruga svoje znanje o postojanju izvora u EU koji financiraju projekte udruga osoba s invaliditetom ocjenjuje vrlo dobrim, dok su informacije o potrebnoj dokumentaciji za prijavu projekta kao i upoznatost s koracima procesa prijave na natječajne za sredstva EU osrednje ili nepostojeće. Usto, informiranost o mogućnostima koje će uskoro biti ponuđene preko natječaja Europskog socijalnog fonda može se ocijeniti relativno skromnom s obzirom na tek sedminu ispitanika koji znaju o čemu je riječ. Navedenih nedostataka u upućenosti u ove teme svjesni su i sami ispitanici budući da je tek desetina odbacila potrebu za edukacijom ovoga tipa. Većina bi, s druge strane, ulogu prenositelja znanja i iskustava vezanih za EU fondove najradije dodijelila udruzi koja je uspješno svladala taj proces.

Opća zainteresiranost za prijavljivanje projekata na EU fondove kao i ocjena poželjnosti ovog tipa financiranja su visoke, pri čemu prevladavajuće pozitivan stav najčešće tumače većim dijapazonom mogućnosti za financiranje redovnih aktivnosti i jačanjem kapaciteta i samoodrživosti udruge. S druge strane, iako optimizam vezan za potencijalno nadomještanje postojećeg financiranja za sredstva iz EU fondova nije u toj mjeri raširen, ipak je izražen od strane polovice udruga. Takvom optimističnom stavu u prilog ide i to što dvije petine ispitanika ne očekuje probleme u provedbi potencijalnih projekata financiranih na ovaj način.

Iskustvo u prijavi projekata na natječajne EU fondove ima petina udruga u uzorku, dok ostali kao razlog izostanka tog iskustva najčešće navode nedostatak financijskih sredstava u slučaju zahtjeva za sufinanciranje, manjak ljudskih resursa te adekvatnih znanja i vještina. Važno je istaknuti da su udruge u provedbi EU projekata uglavnom imale pozitivna iskustva, a na isti način ocjenjuju i utjecaj rezultata projekta na rad udruge. To potvrđuje i planirana daljnja usmjerenost prema ovim izvorima financiranja. Međutim, potrebno je izdvojiti i imati na umu usuglašeni stav da je za uspješnost u dobivanju i provođenju ovih projekata nužno ispuniti tri uvjeta: imati vlastita sredstva za sufinanciranje, okupiti kompetentan tim i ostvariti dobru suradnju s lokalnim/regionalnim vlastima.

S tim u vezi, ne može se zaobići nalaz značajnih korelacija pozitivnog usmjerenja upravo između visine godišnjeg proračuna u 2011. i niza drugih varijabli u analizi poput: broja zaposlenih na (ne)određeno, osobnih asistenata, volontera, članova udruge, osiguranih financijskih sredstava za 2013. godinu, članstva u međunarodnoj organizaciji, opće informiranosti o EU fondovima kao i obaviještenosti o postojanju fondova za OSI, zatim posjedovanja znanja o potrebnoj dokumentaciji i koracima u procesu prijave te izražene opće zainteresiranosti za prijavljivanje projekata na EU fondove. Iako smo već napomenuli da je statistički, u ovom slučaju nekorektno govoriti o uzročno-posljedičnim vezama, indikativno je da se upravo ovaj infrastrukturni element, za razliku od drugih, nameće kao značajan.

Zaključno, istraživanje je pokazalo da udruge ne surađuju s regionalnim agencijama za razvoj, kao i slabu međunarodnu suradnju. Otvaranje udruga za suradnju i u tim smjerovima značajno bi unaprijedilo njihove kapacitete za povlačenje sredstava EU fondova, posebice zato jer regionalne razvojne agencije posjeduju infrastrukturu i ljudske resurse za uspješno prijavljivanje i provođenje EU projekata. Također, postojanje međunarodnih partnera značajno bi povećalo prolaznost projekata hrvatskih udruga na natječajima.

Preporuke za institucije vlasti, javne agencije i provedbena tijela:

1. Organizirati edukaciju o prijavljivanju udruga na natječajne EU fondove ciljano za udruge OSI;
2. Olakšati pristup sufinanciranju europskih projekata iz sredstava lokalne i regionalne samouprave za udruge OSI;
3. Izgraditi sustav praćenja projekata koje prijavljuju i provode udruge OSI.

Preporuke za OSI koje slijede iz istraživanja:

- 1) Informirati članove udruga posebice voditelje projekata o mogućnostima koje nudi Strukturni fond, konkretno Europski socijalni fond;
- 2) Savezi udruga trebaju preuzeti aktivniju ulogu u prijavi i provedbi projekata financiranih iz sredstava EU fondova;
- 3) Educirati voditelje i članove udruga o koracima u procesu prijave na EU fondove. U okviru provedbe ESF-a (2014. do 2020.) planira se poticanje sudjelovanja socijalnih partnera i udruga posredstvom jačanja kapaciteta, promicanja strategija lokalnog razvoja u nadležnosti općina te pojednostavljenje sustava provedbe⁴ što može predstavljati dodatan motiv za ulaganje u edukaciju i prikupljanje informacija o procesu prijave projekta;
- 4) U proces edukacija uključiti voditelje projekata iz drugih udruga OSI koji su imali iskustvo rada na projektu financiranom od strane EU;
- 5) Razvijati partnerske odnose s regionalnim i lokalnim upravama s obzirom na važnost koju dobivaju u kohezijskim politikama;
- 6) Uložiti dio sredstava u angažman konzultanata pri prvoj prijavi projekta;
- 7) Uspostaviti snažnije međunarodno povezivanje;
- 8) Uspostaviti suradnju s gospodarskim subjektima (privatnim sektorom);
- 9) Uspostaviti suradnju s regionalnim razvojnim agencijama;
- 10) Osmisliti strateški plan, koji predstavlja važan dokument kako za usmjerenje same udruge tako i za proces prijave na EU fondove.

⁴ Verboven, X. (2012). Izvješće o Europskom socijalnom fondu, Zajednički savjetodavni odbor EU-Hrvatska

PRIMJERI DOBRE PRAKSE

Pri izboru primjera dobre prakse rukovodili smo se s osam izlučnih pitanja iz istraživačkog upitnika:

- Molimo Vas da navedete ukupan broj članova udruge
- Molimo Vas da navedete broj stalno zaposlenih i broj volontera u udruzi
- Molimo Vas da označite u kojem se rasponu kreće godišnji proračun Vaše udruge za prethodne tri godine
- Molimo Vas da označite sve načine financiranja na raspolaganju Vašoj udruzi
- Molimo Vas da zaokružite sve aktivnosti Vaše udruge
- Primjenjujete li u svom radu propisane *Standarde kvalitete socijalnih usluga*?
- Ima li Vaša udruga razvijen strateški plan za sljedeće tri ili više godina?
- Ima li među zaposlenima/volonterima u Vašoj udruzi osoba koja tečno govori engleski jezik?

Također smo kao izlučna pitanja koristili lokaciju sjedišta udruge, vodeći računa o zastupljenosti udruga dobre prakse iz različitih hrvatskih regija. Ova je komponenta bila izrazito važna jer se uvjeti djelovanja udruga bitno razlikuju obzirom na regiju u kojoj se nalaze, a time i učešće lokalne ili regionalne vlasti u potpori radu udruge. Primjerice, udruge sa sjedištem u Gradu Zagrebu u bitno su povoljnijem položaju u odnosu na one u većini drugih regija zbog većeg broja potencijalnih zaposlenika s traženim kvalifikacijama i dulje tradicije suradnje s lokalnom i regionalnom vlašću, kao i zbog bolje dostupnosti informacija.

Temeljem analize gore navedenih elemenata, kao i rezultata u sudjelovanju u projektima za primjere dobre prakse između 12 udruga izabrali smo četiri sljedeće:

1. Udruga osoba s invaliditetom, Daruvar
2. Udruga za promicanje kvalitetnog obrazovanja mladih s invaliditetom „Zamisli“, Zagreb
3. Udruga slijepih Koprivničko-križevačke županije, Koprivnica
4. Centar za inkluziju i podršku u zajednici, Pula.

Udruga osoba s invaliditetom, Daruvar kao jedini savez među našim primjerima dobre prakse, uvrštena je među primjere dobre prakse na temelju projekta *Stvaranje uvjeta za poticanje zapošljavanja OSI na području grada Daruvara i okolice*. Projekt je financiran od strane IPA pretpristupnog fonda, pod komponentom „Razvoj ljudskih resursa“, a trajao je 12 mjeseci, s Daruvarom kao mjestom odvijanja. Projekt je novčano poduprt od strane Grada Daruvara, a u financiranju je sudjelovala i Županija plaćama svojih zaposlenika. Predstavnik udruge kao ciljeve projekta navodi:

„nezaposlene OSI osposobiti za tržište rada dodatnim edukacijama i jačanjem samopouzdanja. Upoznati poslodavce s mogućnostima i prednostima zapošljavanja OSI. Upoznati lokalnu zajednicu sa sposobnostima OSI“

Projektne partneri bili su: Grad Daruvar, Bjelovarsko-bilogorska županija, Radio Daruvar i udruga OSI županije Somogy iz Mađarske, a ciljna skupina projekta bile su nezaposlene osobe s invaliditetom, poslodavci i lokalna zajednica. Predstavnik udruge istaknuo je kako im je u pisanju i pripremi projekta pomagala konzultantica, te da i sada, kada sami pripremaju projekte (u trenutku pisanja ove studije udruga je prijavljivala svoj treći IPA projekt), rado angažiraju konzultanta da im na kraju pogleda projektnu aplikaciju i sugerira promjene ako treba.

Tijekom provedbe veliki izazov im je bila suradnja s projektним partnerom u tom smislu što je udruga iz Mađarske imala velike probleme sa sporazumijevanjem, pa je u jednom trenutku angažiran i prevoditelj. Jedna od poteškoća odnosila se i na pojašnjavaње hrvatskog pravnog okvira mađarskom partneru, jer IPA traži, uz poštivanja PRAGA i poštivanje hrvatskih zakona u provedbi.

Udruga je ovaj projekt provela u svojstvu voditelja, a kao pozitivne posljedice provođenja projekta ističe stjecanje dodatnih iskustava i znanja u provođenju projekata, te jačanja kapaciteta udruge putem zapošljavanja novih osoba, kao i izgradnju njene prepoznatljivosti u javnosti. No, predstavnik udruge nije u potpunosti bio zadovoljan rezultatima projekta, a kao izazove s kojima su se susreli tijekom provedbe navodi poteškoće u motiviranju poslodavaca na sudjelovanje u projektu. Pritom ovu poteškoću uzima kao priliku za učenje i zaokret u djelovanju jer naglašava kako u budućim projektima planiraju koristiti nove metode uključivanja poslodavaca u provedbene aktivnosti.

Najveći izazovi u provedbi projekta bili su u usuglašavanju projekcije proračuna i stvarno nastalih troškova, odnosno velika administrativna složenost *adendum*a projekta kao i zahtjevnost provedbe javne nabave uz nepostojanje prostora za fleksibilnost. Posebno se ističe i sporost rada provedbenog tijela javne uprave po pitanju poštivanja rokova izvještavanja odnosno prihvaćanja istih i uplate sredstava.

Temeljem iskustva prijave i provođenja projekta u udruzi je zaključeno kako je za uspješno prijavljivanje i provođenje budućih projekata najvažnije imati dobro razvijene ljudske resurse i kvalitetne partnerske odnose s drugim organizacijama. Pritom je uočeno kako je potrebno konstantno raditi na stručnom usavršavanju rukovodećih tijela i zaposlenih u udruzi. Također je istaknuta potreba razvijanja još bolje suradnje s jedinicama lokalne i regionalne samouprave, te uspostavljanje suradnje s gospodarskim subjektima. Kao prepreke provedbi prepoznate su poteškoće u međusektorskoj suradnji te ekonomska kriza.

Udruga osoba s invaliditetom iz Daruvara u svom je radu tijekom gotovo dva desetljeća aktivnim angažmanom u zajednici uspjela okupiti visok broj članova, iako ima samo jednu osobu zaposlenu na neodređeno vrijeme. No, djelovanjem drugih zaposlenih osoba i volontera udruga je uspjela osigurati preduvjete za tehničku, administrativnu i praktičnu provedbu projekata financiranih iz EU fondova. Pritom predstavnici udruge ne oklijevaju priznati i nedostatke u provođenju projekata, koje koriste kao priliku za poboljšanje svog djelovanja.

Udruga za promicanje kvalitetnog obrazovanja mladih s invaliditetom „Zamisli“, Zagreb među primjere dobre prakse nije izabrana samo temeljem izlučnih pitanja i rezultata na projektu, nego i zbog činjenice da je riječ o udruzi koja je vođena od strane mladih osoba s invaliditetom. Projekt dobre prakse izabran u njihovom slučaju odnosi se na razmjenu mladih u interkulturalnom kampu, pod naslovom *Intercultural diversity*, a projekt je financiran programom „Mladi na djelu“ i to u trajanju od 5 mjeseci. Neposredni korisnici bile su mlade osobe sa i bez invaliditeta iz Hrvatske, Slovenije i Latvije, okupljene u kampu na otoku Krku. Krajnji cilj projekta bio je upoznavanje mladih iz različitih dijelova Europe, te učenje o međusobnoj kulturnoj i drugoj različitosti. Udruga „Zamisli“ projekt je provela u statusu voditelja, a glavne prednosti proizašle iz projekta

obuhvaćaju izgradnju iskustva u provođenju međunarodnih projekata te proširenje kruga suradnika i partnera.

Udruga „Zamisli“ smatra da proces projektne prijave niti obrasci nisu zahtjevni, a naglašena je susretljivost, dobra organiziranost i poštivanje rokova od strane Agencije za mobilnost i programe Europske unije. Najveći izazov s kojim se udruga susrela pri provedbi je promjena partnera u zadnjem trenutku prije prijave projekta, no navedeno nije omelo njegovo provođenje, a konačni su partneri bile udruge OSI iz Slovenije i Latvije. Sljedeća poteškoća navedena od strane predstavnika udruge „Zamisli“ jest nedostatak sredstava za održavanje redovnog funkcioniranja udruge obzirom da programi mobilnosti to ne predviđaju. Usprkos ovom nedostatku predstavnica udruge provedbu ocjenjuje najvišom ocjenom. No, udruga prepoznaje sljedeće potrebe za promjenama kako bi u budućnosti još bolje iskoristila sredstva europskih fondova – dobru suradnju s lokalnom upravom i ravnopravno sudjelovanje u natječajnom postupku. Na kraju je dodana i kritika procesa provođenja natječaja za europske fondove:

„Da i udruge imaju mogućnost sudjelovati u definiranju kriterija i napraviti reda u neprofitnom sektoru, vrednovati rad aktivista u udrugama i spriječiti manipulacije i uplitanje osoba iz drugih sektora u neprofitni sektor.“

Posebna vrijednost *Udruge za promicanje kvalitetnog obrazovanja mladih s invaliditetom* „Zamisli“ leži u već istaknutoj činjenici da je vrlo mlada i po svojoj povijesti (osnovana je 2005.) i po svojem članstvu i rukovodstvu. Udruga se u kratko vrijeme uspjela etablirati kao dinamičan partner u nevladinom sektoru, promičući prava mladih osoba s invaliditetom i unaprjeđujući uvjete njihova života i obrazovanja. Također, usvojila je i u svom radu primjenjuje *Standarde kvalitete socijalnih usluga*, a osobito je važno njeno djelovanje u području inkluzije mladih OSI u društvo, kojim ih stavlja u ulogu aktivnih sudionika koje njihov invaliditet ne sprečava u provođenju kvalitetnog života. U trenutku pisanja ove studije udruga je provodila novi projekt za mlade osobe s invaliditetom, pri čemu je pronalaženje pouzdanih i kompetentnih partnera opet istaknuto kao glavni problem. Unatoč tomu, udruga „Zamisli“ i dalje namjerava svoje aktivnosti dijelom financirati i iz sredstava europskih fondova.

Sljedeća udruga istaknuta među primjerima dobre prakse – *Udruga slijepih Koprivničko-križevačke županije, Koprivnica* – orijentirana je na specifičnu skupinu osoba s invaliditetom, s ciljem uključivanja slijepih osoba u život lokalne zajednice. Projekt *Knjižnične usluge za slijepu i slabovidnu* financiran je putem CARDS 2002 fonda u trajanju od 12 mjeseci u Gradu Koprivnici, a partneri su bili Knjižnica i čitaonica “Fran Galović”, Grad Koprivnica i Koprivničko-križevačka županija, Centar za socijalnu skrb i Hrvatski savez slijepih. Cilj projekta bio je:

„Ostvarenje pretpostavki (omogućavanje korištenja primjerene knjižnične građe bez specijalne opreme) za osobe s oštećenjem vida, kako bi se mogli uspješnije uključiti u obrazovni sustav.“

I ova je udruga u projektu sudjelovala u svojstvu voditelja, a projekt je napisan u suradnji s Knjižnicom, nakon sudjelovanja u edukaciji za prijavu na CARDS programe. *Udruga slijepih Koprivničko-križevačke županije* jedina je među navedenim primjerima dobre prakse koja je kao vrijednu navela podršku Saveza udruga kojeg su član, a iznimna je podrška došla i od strane Grada Koprivnice i Gradonačelnika. U provedbi projekta jedan od većih izazova predstavljala je zahtjevnost financijskog aspekta provedbe, zbog čega im je knjigovodstveni servis s kojim su dogovorili vođenje financijskog djela projekta otkazao već na početku rada, kao i sufinanciranje projekta odnosno predfinanciranje završetka projekta do isplate zadnje rate odobrenih sredstava.

Udruga kao glavnu korist od provođenja projekta navodi povećanje kapaciteta udruge te izvrsnu partnersku suradnju s Knjižnicom i čitaonicom “Fran Galović” koja se nastavila i nakon projekta. Glavnim preduvjetom uspješne prijave budućih projekata udruga drži razvijene i educirane ljudske potencijale, uz obavezno barem jednu videću stručnu zaposlenu osobu za pripremu projekta kao i dobru suradnju s potencijalnim partnerima i dionicima, uz neizostavnu potporu lokalne samouprave. Projekt je imao i dodanu vrijednost – nije se bavio samo slijepim i slabovidnim osobama odnosno omogućio je sadržaj Knjižnice i drugim OSI putem nabave transportera za prijevoz osoba u invalidskim kolicima budući da u Knjižnici ne postoji dizalo.

Udruga slijepih Koprivničko-križevačke županije, iz Koprivnice, usprkos svojoj dugoj tradiciji postojanja (osnovana je 1954.) još se uvijek susreće s brojnim poteškoćama u radu,

posebice u suradnji s lokalnom i regionalnom vlasti. No, udruga je prepoznala potrebu mijenjanja načina rada i priliku za razvoj putem projekata financiranih iz europskih fondova. Iako je u udruzi zaposlena tek jedna osoba na neodređeno radno vrijeme, udruga među zaposlenima ima osobu koja aktivno govori engleski jezik, a kao glavne preduvjete svog budućeg uspješnog rada ističe kontinuiranu edukaciju djelatnika.

Centar za inkluziju i podršku u zajednici, Pula posljednji je primjer dobre prakse, koji se od ostalih primjera dobre prakse u uzorku razlikuje po tome što je neposredno po završetku projekta financiranog sredstvima EU nastavio s provođenjem dva nova projekta također financirana iz EU fondova. Finalizirani je projekt bio usmjeren na prekograničnu suradnju odnosno prijenos i razmjenu znanja i iskustva projektnih partnera na području korištenja plivanja u svrhu poboljšanja zdravlja i veće društvene uključenosti osoba sa posebnim potrebama, pod naslovom *PTO – plivanje kao terapija i integracija*, a financiran je putem prekogranične suradnje odnosno Operativnog programa IPA Slovenija-Hrvatska 2007.-2013.

Projekt je trajao 20 mjeseci, a mjesta provedbe bila su Velenje u Sloveniji, Rijeka i Istarska županija. *Centar za inkluziju i podršku u zajednici* u navedenom je projektu bio partner, uz „Riječki športski savez“ i „Inštitut za simbolno analizo in razvoj informacijskih tehnologij“ iz Velenja kao voditelja projekta. Ciljnu skupinu projekta čine treneri i učitelji plivanja, sportski djelatnici, osobe koje rade s OSI, roditelji OSI te volonteri, a krajnji korisnici su osobe s posebnim potrebama.

Predstavnik udruge naglasio je zadovoljstvo suradnjom s partnerima i stečenim znanjem tijekom prijave i provedbe projekta. Usto, udruga je potpuno zadovoljna provedbom projekta jer je doveo do nastavka prekogranične suradnje s partnerima odnosno nastavka projektnih aktivnosti i bez EU financiranja. Nadalje, udruga planira nove projekte financirane iz sredstava EU fondova, kako zbog financijske izdašnosti fondova, tako i zbog izgradnje vlastitog portfolia i proširenja suradnje.

Neposredna korist projekta, osim očekivanih i naznačenih u projektnom prijedlogu, uključivala je povećanje kapaciteta udruge. Usavršili su dokumentiranje i izvještavanje po EU pravilima, paze da im ciljevi budu ostvarivi i vrlo su oprezni kod planiranja troškova. Nije im

toliko povećana vidljivost u zajednici jer projekt nije imao javnu kampanju kao komponentu, no trenutno imaju treći EU projekt, pa smatraju da im je to diglo kredibilitet kod donatora. Dobili su izvrstan transfer znanja, a i otvorili su program u novoj sredini te time podigli broj korisnika. Međutim, *Centar za inkluziju* nije u potpunosti zadovoljan preduvjetima za ostvarenje projekta, i to iz sljedećih razloga:

„Osiguranje sufinanciranja projekta, kašnjenje s uplatom sredstava, procedura oslobađanja od PDV-a.“

Predstavnici *Centra* smatraju da se poboljšanje sustava prijavljivanja i provedbe međunarodnih projekata može ostvariti putem povećanja broja zaposlenih s pripadajućim kompetencijama. Također gledišta su da je potrebno uvesti određene oblike financijske stimulacije udrugama koje provode i planiraju aplicirati na natječaje za sredstva EU. Nadalje, dodaju da bi u nacionalnim natjecajima trebalo otvoriti mogućnost dodjeljivanja određenih sredstava za održavanje redovnog funkcioniranja udruga.

Centar za inkluziju i podršku u zajednici, iz Pule relativno je mlada organizacija (osnovana 2005.), koja od svih odabranih primjera dobre prakse ima najviše zaposlenih na neodređeno (2 osobe), a u svom radu primjenjuje i *Standarde kvalitete socijalnih usluga*. *Centar* je do sada vrlo uspješno iskoristio mogućnosti prijavljivanja projekata na fondove EU jer ima iskustvo u vođenju tri takva projekta, a planira i daljnje razvijanje u tom smjeru.

Zaključno možemo reći da su udruge koje su prošle edukaciju o prijavljivanju na EU fondove bile u prednosti pred onima koje su u proces prijave i provedbe projekta ušle bez prethodnog iskustva i edukacije. Prijava i provođenje projekta također je znatno olakšano uz aktivnu potporu jednog od nacionalnih provedbenih tijela (Agencije za mobilnost i programe Europske unije), te institucija lokalne i regionalne vlasti. Suprotno tomu, administrativna zahtjevnost projekata, naročito njihov financijski aspekt predstavljao je vrlo česti kamen spoticanja, kao i nedostatak

sredstava za predfinanciranje i sufinanciranje. Pri potonjem se podrška i pružena garancija od strane tijela javne i regionalne samouprave opet pokazala vrlo značajnom, kao i postojanje partnera koji su u mogućnosti izdvojiti sredstva za ovu svrhu. Posljednji vrlo bitan element uspješnosti udruga OSI u prijavi i provedbi projekata financiranih iz EU fondova tiče se ljudskih resursa, kako samih udruga, tako i nadležnih saveza. Naime, iz više je udruga primijećeno kako je potpora saveza izostala. Stoga možemo reći da jačanje kapaciteta udruga OSI za privlačenje sredstava EU fondova velikim dijelom ne ovisi samo o udrugama, već i o provedbenim tijelima te jedinicama lokalne i regionalne samouprave, te se u cilju boljeg kapacitiranja udruga očekuju i promjene u institucijama koje bi trebale pomoći udrugama u tom smislu.

LITERATURA

Akcijski plan Vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom: poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi 2006. – 2015.

http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/osobe_s_invaliditetom/zakonodavni_okvir

Benjak, T. (2012): *Izvešću o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo.

http://www.hzjz.hr/epidemiologija/kron_mas/invalidi11.pdf

Ensuring accessibility and non-discrimination of people with disabilities: Toolkit for using EU Structural and Cohesion Funds (2009): European Commission.

<http://www.ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2740&langId=en>

Haken, R. (2012): *Izvešće o regionalnoj politici EU-a*. Zajednički savjetodavni odbor EU-Hrvatska, Beč, 11.6.2012.

http://www.socijalno-partnerstvo.hr/UserDocsImages/Izvjestaj_Haken.pdf

JIM - Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju RH (2007): Vlada Republike Hrvatske.

http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/medunarodna_suradnja/jim_zajednicki_memorandum_o_socijalnom_ukljucivanju_rh

Nacionalni plan deinstitucionalizacije i transformacije ustanova socijalne skrbi 2011. do 2016. (2011): Ministarstvo socijalne politike i mladih.

<http://www.propisi.hr/print.php?id=10984>

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007.-2015. (2007): Vlada Republike Hrvatske.

http://uik.hr/propisi/nacionalna_strategija_izjednacavanja_mogunosti_za_osobe_s_invaliditetom_od

Partnership and Structural Funds: from the principle to the reality. Social NGOs demands to make partnership a real instrument for better delivering Cohesion Policy.

http://partnership.esflive.eu/files/Partnership%20and%20Structural%20Funds_social%20NGOs.pdf

Petek, A. (2012): *Transformacija politike prema osobama s invaliditetom: Primjena policy mreža* (doktorska disertacija). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti. bib.irb.hr/datoteka/568532.Doktorat_AP____final.pdf

Standardi kvalitete socijalnih usluga u djelatnosti socijalne skrbi (2010): Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.

http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/standardi_kvalitete_socijalnih_usluga

Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011.-2016. (2011): Vlada Republike Hrvatske.

http://www.mzss.hr/layout/set/print/zdravstvo_i_socijalna_skrb/socijalna_skrb/reforma_sustava_socijalne_skrbi/strategija_razvoja_sustava_socijalne_skrbi_u_republici_hrvatskoj_2011_2016

UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (2007): Ministarstvo socijalne politike i mladih.

http://www.mspm.hr/media/files/mobms_konvencija_un

Verboven, X. (2012). Izvješće o Europskom socijalnom fondu, Zajednički savjetodavni odbor EU-Hrvatska.

Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju (2007): Vlada Republike Hrvatske.

http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/medunarodna_suradnja/jim_zajednicki_memorandum_o_socijalnom_ukljucivanju_rh

WEB IZVORI:

DIM – Udruga za građansko obrazovanje i društveni razvoj <http://www.dimonline.hr/>

Europski socijalni fond <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp>

Registar udruga RH <http://195.29.186.154/RegistarUdruga/>

<http://www.spuk.hr/uploads/EU%20Second%20biennial%20report%20on%20social%20services%20of%20general%20interest%202010.pdf>

Operativni program Razvoj ljudskih potencijala <http://www.ljudskipotencijali.hr/Odrzani-Treći-dani-EU-fondova.html>

UPITNIK

DIM – Udruga za građansko obrazovanje i društveni razvoj
Amruševa 10, 10 000 Zagreb
tel/fax: 01 4555 447, 4572 849

Upitnik

“Kvalitetom do uspjeha” - Analiza kapaciteta udruga osoba s invaliditetom i udruga koje djeluju u korist osoba s invaliditetom za korištenje EU fondova

Poštovani suradnici,

Istraživanje *Kvalitetom do uspjeha* provodi «DIM - Udruga za građansko obrazovanje i društveni razvoj» u suradnji s «Institutom za društvena istraživanja iz Zagreba». Projekt je financiran od strane «Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva». Cilj projekta je ustanoviti kapacitete kojima raspolažu udruge osoba s invaliditetom i udruge koje djeluju u korist osoba s invaliditetom za korištenje sredstava EU koja su dosad bila dostupna kroz pretpristupne fondove i EU programe otvorene Hrvatskoj. Punopravnim članstvom Hrvatske u EU, udruge će imati pravo aplicirati na strukturne fondove odnosno kohezijski fond. Ovim istraživanjem nastojimo doprinijeti razvoju kapaciteta i samoodrživosti udruga OSI neposredno prije i nakon formalnog priključenja Hrvatske Europskoj uniji.

Dobiveni podaci koristit će se isključivo u istraživačke svrhe, a podaci o Vama kao sudionicima istraživanja bit će anonimizirani. Stoga Vas najljepše molimo da ispunite ovaj upitnik. Uz pitanja u upitniku navedene su i upute za obilježavanje odgovora, a za sva eventualna pojašnjenja molimo da nas kontaktirate.

Zahvaljujemo na suradnji!

Kontakt podaci:

ivana@dimonline.hr

01/4555 447

dunja@idi.hr anja@idi.hr

01/4922 299

Broj upitnika | ___ | ___ | ___ | (*ne ispunjava ispitnik*)

Osnovni podaci o udruzi i infrastrukturni kapaciteti

1. Naziv udruge

2. Sjedište i adresa udruge

3. Telefon i faks

4. E-mail

5. Web stranica

6. Podaci o ispitaniku: ime i prezime osobe i njena funkcija u udruzi

7. Godina osnutka udruge _____ i registarski broj _____

8. Svrha i područje djelovanja udruge

9. Molimo Vas da zaokružite sve vrste invaliditeta članova koje okupljate

1. Oštećenja vida
2. Oštećenja sluha
3. Oštećenja govorno-glasovne komunikacije
4. Oštećenja lokomotornog sustava
5. Oštećenja centralnog živčanog sustava
6. Oštećenja perifernog i mišićnog sustava
7. Oštećenja drugih organa i organskih sustava (dišni, cirkulacijski, probavni, endokrini, kože i potkožnog tkiva i urogenitalni)
8. Mentalna retardacija
9. Duševni poremećaji
10. Više vrsta oštećenja

10. Molimo Vas da navedete ukupan broj članova udruge

- a) Građana/individualnih članova _____
- b) Pravnih osoba _____

11. Molimo Vas da navedete broj stalno zaposlenih i broj volontera u udruzi:

1. Broj zaposlenih u udruzi na neodređeno vrijeme _____
2. Broj zaposlenih u udruzi na određeno vrijeme (ne računajući osobne asistente) _____
3. Broj osobnih asistenata zaposlenih u udruzi _____
4. Broj volontera _____

12. Molimo Vas da označite u kojem se rasponu kreće godišnji proračun Vaše udruge za prethodne tri godine

IZNOS	GODINA		
	2009.	2010.	2011.
8. do 100.000,00 kn			
9. 100.000,00 - 250.000,00 kn			
10. 250.000,00 - 500.000,00 kn			
11. 500.000,00 - 1.000 000,00 kn			
12. 1.000 000,00 - 2.000 000,00 kn			
13. 2.000 000,00 - 3.000 0000,00 kn			
14. više od 3.000 000,00 kn			

13. Molimo Vas da označite sve načine financiranja na raspolaganju Vašoj udruzi tako da ih označite brojevima od 1-8 (rangiranje od najmanje do najviše zastupljenog načina 1=najmanje zastupljen način financiranja, a 8=najviše)

1. Proračun regionalne/lokalne (samo)uprave _____
2. Državni proračun _____
3. Međunarodne potpore _____

4. Vlastita djelatnost _____
5. Donacije građana _____
6. Prihodi od članarine _____
7. Privatni sektor _____
8. Ostalo, navedite što? _____

14. Je li Vaša udruga u članstvu neke nacionalne organizacije ili saveza?

1. Ne
2. Da

15. Ako da, koje?

16. Je li Vaša udruga u članstvu neke međunarodne organizacije ili saveza?

1. Ne
2. Da

17. Ako da, koje?

Aktivnosti udruge

18. Molimo Vas da zaokružite sve aktivnosti Vaše udruge:

1. Savjetodavne aktivnosti
2. Zagovaranje
3. Kampanje usmjerene na podizanje svijesti javnosti
4. Umrežavanje i organiziranje
5. Javne akcije /kampovi
6. Konferencije/ seminari
7. Javne tribine
8. Informiranje
9. Izdavaštvo
10. Istraživanje
11. Obuka/trening
12. Socijalne usluge, navedite koje

13. Nešto drugo, navedite što _____

19. Primjenjujete li u svom radu propisane *Standarde kvalitete socijalnih usluga*?

1. Ne
2. Da
3. Nisam siguran/na

20. Suradujete li, i na koji način s udrugama sličnog usmjerenja u Hrvatskoj?

21. Suradujete li, i na koji način s udrugama sličnog usmjerenja u inozemstvu?

22. Po Vašem mišljenju, koji su problemi osoba s invaliditetom, a koji se sporo ili neučinkovito rješavaju?

Organizacijski i ljudski kapaciteti udruge

23. Molimo Vas da u svaku kolonu upišete koliko zaposlenika (uključivo ugovor o radu i ugovor o djelu) i volontera određene stručne spreme ima Vaša udruga.

Stručna sprema	Broj zaposlenika	Broj volontera
1. Bez školske spreme, nezavršena OŠ		
2. Završena osnovna škola		
3. Trogodišnja stručna škola (ŠUP, zanatske i industrijske škole)		
4. Četverogodišnje srednje škole		
5. Viša škola		
6. Fakultet		
7. Magisterij, specijalizacija, doktorat znanosti		
8. Ostalo		

24. Ima li Vaša udruga razvijen strateški plan za sljedeće tri ili više godina?

1. Ne
2. Da

25. Ima li Vaša organizacija osigurana financijska sredstva za iduću, 2013. godinu?

1. Ne
2. Da

26. Kako se naziva radno mjesto/funkcija osobe koja je u Vašoj udruzi zadužena za prikupljanje financijskih sredstava?

27. Angažira li Vaša udruga konzultante za pisanje/prijavljivanje projekata?

1. Ne
2. Povremeno
3. Često
4. Redovno

28. Donose li se u Vašoj udruzi odluke o prijavljivanju na natječaje u sklopu nadležnog tijela ili ih donose pojedinci?

1. Individualno
2. U sklopu nadležnog tijela udruge
3. Nema pravila, ponekad individualno, a ponekad u sklopu nadležnog tijela udruge

29. Ima li među zaposlenima/volonterima u Vašoj udruzi osoba koja tečno govori engleski jezik?

1. Ne
2. Da
3. Ne znam

30. Jeste li upoznati s mogućnostima prijave na natječaje za bespovratna sredstva iz EU izvora?

1. Ne
2. Da
3. Djelomično

31. Ukoliko niste upoznati s mogućnostima prijave na natječaje za bespovratna sredstva iz EU izvora, molimo da navedete glavne razloge.

--

32. Procijenite koliko ste informirani o projektima financiranim od strane EU?

	1 Vrlo dobro	2 Osrednje	3 Vrlo malo	4 Nisam uopće informiran/a	5 To me uopće ne zanima
1. O postojanju izvora EU koji financiraju projekte udruga osoba s invaliditetom					
2. O potrebnoj dokumentaciji za prijavu projekta					
3. O procesu prijave projekta na natječaje za sredstva EU					

33. Koji izvori Vam služe za informiranje o sredstvima EU, njihovim mogućnostima i načinu funkcioniranja?

	1 Ne	2 Da
1. Internet	1	2
2. Specijalizirane knjige i članci	1	2
3. Radionice i seminari na temu izvora financiranja od strane EU	1	2
4. Kontakti s inozemnim organizacijama	1	2
5. Kontakti s lokalnom i županijskom upravom	1	2
6. Kontakti s drugim NVO-ima iz Hrvatske	1	2
7. Nešto drugo, navedite što _____	1	2

34. Ako niste imali projekt/e financirane sredstvima EU, molimo Vas, procijenite razloge zašto niste (Molimo Vas da odaberete najviše TRI odgovora)

1. Izostanak podrške institucija vlasti
2. Nedostatak financijskih sredstava u slučaju da se tražilo sufinanciranje
3. Nedostatak ljudskih resursa
4. Nedostatak znanja i vještina na području prijavljivanja projekata
5. Nedostatak ideje
6. Ne postoji potreba za prijavljivanjem na međunarodne projekte u mojoj udruzi
7. Nemogućnost pronalaženja partnera u projektu
8. Prijavljivanje na međunarodne projekte nije u skladu sa misijom i vrijednostima moje udruge
9. Nešto drugo, navedite što _____

35. Kako procjenjujete potrebu Vaših zaposlenika/volontera za dodatnim seminarima ili radionicama na temu pisanja projekata za prijavu na sredstva EU?

1. Velikom
2. Osrednjom
3. Malom
4. Ne postoji potreba

36. Ako da, koja institucija ili organizacija bi ih trebala organizirati?

1. Lokalna ili županijska uprava
2. Organizacija koja je uspješna u povlačenju EU sredstava
3. Vladina agencija
4. Netko drugi, tko?

37. Jeste li zainteresirani za prijavljivanje projekata na natječaje za sredstva EU?

1. Ne
2. Ne znam, nisam siguran/na
3. Da

38. Ako se zainteresirani za prijavljivanje budućeg projekta na natječaj za dobivanje sredstava EU, na koje aktivnosti bi se on odnosio?

39. Koliko poželjnim ocjenjujete prijavljivanje projekata na natječajne za dobivanje sredstava EU kao način financiranja Vaše udruge i zašto (Molimo Vas da obrazložite svoj stav u praznom polju)?

1. Potpuno nepoželjno
2. Uglavnom nepoželjno
3. Uglavnom poželjno
4. Vrlo poželjno
5. Ne znam, nisam siguran/na

40. Smatrate li, i u kojoj mjeri, da sredstva EU mogu zamijeniti izvore financiranja udruge?

1. Nikako ne mogu
2. Uglavnom ne mogu
3. Uglavnom mogu
4. U potpunosti mogu
5. Ne znam

41. Je li se u Vašoj udruzi dosad razgovaralo o prijavljivanju projekata na natječajne za dobivanje sredstava EU kao o novom obliku financiranja Vaše udruge?

1. Ne
2. Ne znam, nisam siguran/na
3. Da

42. Ako ste zainteresirani za prijavljivanje projekata na natječajne financirane od strane EU, mislite li da ćete imati problema s ostvarivanjem svojih projektnih planova i zašto (Molimo Vas da obrazložite svoj stav u praznom polju)?

1. Ne
2. Ne znam, nisam siguran/na
3. Da

43. Udruga će ulaskom Hrvatske u Europsku uniju dobiti pravo korištenja sredstava iz Europskog socijalnog fonda koji promovira ekonomsku i socijalnu koheziju. Jeste li upoznati s mogućnostima koje nudi Europski socijalni fond u području kojim se bavi Vaša udruga?

1. Ne
2. Djelomično
3. Da

44. Namjeravate li prijaviti projekt na natječaj Europskog socijalnog fonda kada to bude moguće?

1. Ne
2. Ne znam, nisam siguran/na
3. Da

45. Ukoliko planirate prijaviti projekt na ESF on će se usmjeriti na (Zaokružite sve što opisuje opće ciljeve projekta):

1. Zapošljavanje osoba s invaliditetom
2. Rodnu dimenziju zapošljavanja OSI
3. Modernizaciju sustava socijalne zaštite
4. Cjeloživotno obrazovanje OSI
5. Podizanje razine svijesti poslodavaca o potrebi zapošljavanja OSI
6. Informiranje OSI o mogućnostima koje se nude na tržištu rada
7. Prilagodbu i poboljšanje uvjeta na radu
8. Neformalnu elektronsku edukaciju (e-learning)
9. Nešto drugo, što? _____
10. Ne znam, nisam siguran/a

Dosadašnji projekt financiran od strane EU

46. Jeste li dosad provodili projekt financiran od strane EU?

1. Ne
2. Da

47. Ako da, koliko ih je bilo? Molimo, navedite svrhu pojedinog projekta.

AKO JE VAŠA UDRUGA IMALA ILI JOŠ UVIJEK IMA PROJEKT FINANCIRANE OD STRANE EU, MOLIMO VAS, NASTAVITE S ISPUNJAVANJEM UPITNIKA. NAREDNA PITANJA ODOSE SE ISKLJUČIVO NA PODATKE O PROJEKTIMA FINANCIRANIMA OD STRANE EU. UKOLIKO JE (BILO) VIŠE PROJEKATA, MOLIMO ODABERITE JEDAN ZA NASTAVAK ISPUNJAVANJA UPITNIKA.

NAJLJEPŠE ZAHVALJUJEMO!

48. Naziv projekta financiranog od strane EU izvora:

49. Naziv EU natječaja programa na koji ste prijavili svoj projekt:

50. Datum početka provedbe:

51. Vremenski period provedbe projekta:

52. Mjesto provedbe projekta:

53. Molimo Vas da navedete ciljanu skupinu/e i krajnje korisnike Vašeg projekta.

54. Molimo Vas da ukratko opišete ciljeve Vašeg projekta financiranog od strane EU.

55. Koji je status Vaše udruge u projektu financiranom od strane EU?

1. Prijavitelj/nositelj projekta
2. Partner
3. Suradnik

56. Što Vas je motiviralo za prijavu na natječaj za dobivanje sredstava EU?

--

57. Molimo Vas da ocijenite kvalitetu suradnje s partnerskim organizacijama.

	4	3	2	1	0
	Puno	Donekle	Malo	Nimalo	Udruga nije imala takav oblik suradnje/komunikacije
1. Nadležno provedbeno tijelo	4	3	2	1	0
2. Ured za udruge Vlade RH	4	3	2	1	0
3. Jedinice lokalne samouprave	4	3	2	1	0
4. Županijsko poglavarstvo	4	3	2	1	0
5. Druge udruge partneri u projektu (domaće udruge)	4	3	2	1	0
6. Druge udruge partneri u projektu (inozemne udruge)	4	3	2	1	0
7. Neka druga institucija/predstavnik _____	4	3	2	1	0

58. Koliko članova udruge je aktivno sudjelovalo u procesu prijave projekta? _____**59. Jeste li koristili usluge konzultanata u procesu pisanja projekta?**

1. Ne
2. Da

60. Kako ocjenjujete proces prijave na natječaj za dobivanje sredstava EU? Molimo obrazložite.

1. Vrlo zahtjevnim
2. Donekle zahtjevnim
3. Uglavnom nezahtjevnim
4. Posve nezahtjevnim

61. Molimo Vas da ukratko opišete na koji je način provođenje ovog projekta utjecalo na rad Vaše udruge.

62. Molimo Vas da iskažete stupanj vlastitog (ne) zadovoljstva provedbom projekta.

1. Potpuno sam zadovoljan/na
2. Zadovoljan/na sam
3. Nisam ni zadovoljan/na ni nezadovoljan/na
4. Nezadovoljan/na sam
5. Potpuno sam nezadovoljan/na

63. Molimo Vas da ukratko opišete s kojim ste se izazovima susreli tijekom provedbe projekta.

64. Što smatrate vrlo važnim za udrugu da ima na raspolaganju kako bi uspješno iskoristila sredstva EU?

65. Planirate li se i dalje prijavljivati na natječaje za dobivanje sredstava EU i zašto?

66. Što mislite da bi se trebalo poboljšati ili promijeniti kako biste i dalje imali uspjeha na natjecajima za dobivanje sredstava EU u Vašoj udruzi?